

Jord- och skogsbruks-
ministeriet

Förvaltningsplan för björnstammen i Finland

Jord- och skogsbruksministeriets publikationer 2022:14

Förvaltningsplan för björnstammen i Finland

Jord- och skogsbruksministeriet Helsingfors 2022

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Jord- och skogsbruksministeriet

CC BY-NC-ND 4.0

ISBN pdf: 978-952-366-384-8

ISSN pdf: 1797-397X

Layout: Statsrådets förvaltningsenhet, publikationsverksamheten

Helsingfors 2022

Förvaltningsplan för björnstammen i Finland

Jord- och skogsbruksministeriets publikationer 2022:14

Utgivare Jord- och skogsbruksministeriet

Utarbetad av Jord- och skogsbruksministeriet
Språk svenska

Sidantal 66

Referat

De huvudsakliga målen för förvaltningsplanen för Finlands björnstam är att behålla en gynnsam bevarandestatus för björn och bevara björnstammens människoskygghet. Syftet med förvaltningsplanen är att å ena sidan anpassa de behoven som medborgare som bor och verkar i björnens levnadsområden har och å andra sidan de behov som gäller skydd av björnstammen.

Vid behållandet av en gynnsam bevarandestatus för björnstammen är det fråga om att trygga björnstammens vitalitet och samtidigt om att beakta de behov och synpunkter som medborgare som bor i björnens levnadsområden har samt social hållbarhet. I förvaltningsplanen för björnstammen beskrivs centrala åtgärder, vars mål är att trygga en livskraftig björnstam som en del av den finländska naturen och ekosystem, möjliggöra en hållbar stamvårdande jakt av björnstammen samt att svara mot de ekonomiska och sociala utmaningar som björnen orsakar, såsom ren- och husdjursskador. Med planen uppfylls även internationella skyldigheter som gäller Finland.

Uppdateringen av förvaltningsplanen för björnstammen inleddes 2016 i samarbete mellan Finlands viltcentral och Naturresursinstitutet. Som en del av beredningen genomfördes till exempel en medborgarenkät som gällde människors åsikter om björnen och förvaltning av björnstammen, togs fram en enkät för dem som beviljats stamvårdande dispenser, hördes regionala viltråd, genomfördes en enkät för personer som deltog i regionala intressentmöten samt ordnades ett diskussionsforum på nätet och workshoppar.

Utöver förvaltningsplanen för björnstammen bereddes samtidigt en bakgrundsdel för förvaltningsplanen i samarbete mellan viltcentralen och Naturresursinstitutet. Utkastet till förvaltningsplan var ute på remiss under 2017 och den faktiska förvaltningsplanen samt bakgrundsdelens utarbetades som tjänsteuppdrag på jord- och skogsbruksministeriet. Vid avslutningskedet hördes även intressentgrupper.

Nyckelord björn, vilt, rovdjur, viltvård, stora rovdjur

ISBN PDF 978-952-366-384-8

ISSN PDF 1797-397X

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-384-8>

Suomen karhukannan hoitosuunnitelma

Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2022:14

Julkaisija Maa- ja metsätalousministeriö

Yhteisötekijä Maa- ja metsätalousministeriö
Kieli ruotsi

Sivumäärä 66

Tiivistelmä

Suomen karhukannan hoitosuunnitelman päätavoitteina on karhun suotuisan suojelutason säilyttäminen ja karhukannan ihmisarkuuden ylläpitäminen. Hoitosuunnitelmalla pyritään sovittamaan yhteen yhtäältä karhun elinalueilla asuvien ja toimivien kansalaisten tarpeet sekä toisaalta karhukannan suojelun tarpeet.

Karhukannan suotuisan suojelutason säilyttämisessä kyse on karhukannan elinvoimaisuuden turvaamisesta ja samalla siitä, että karhun elinalueilla asuvien kansalaisten eri tarpeet ja näkemykset ja sosiaalinen kestävyys huomioidaan. Karhukannan hoitosuunnitelmassa kuvataan keskeiset toimenpiteet, joiden tavoitteena on turvata elinvoimainen karhukanta osana suomalaista luontoa ja ekosysteemeitä, mahdollistaa karhukannan kestävä kannanhoidollinen metsästyksen sekä vastata karhun aiheuttamiin taloudellisiin ja sosiaalisiin haasteisiin kuten poro- ja kotieläinvahinkoihin. Suunnitelmalla vastataan myös Suomea koskeviin kansainvälisiin velvoitteisiin.

Karhukannan hoitosuunnitelman päivityksen valmistelu aloitettiin vuonna 2016 Suomen riistakeskuksen ja Luonnonvarakeskuksen yhteistyönä. Osana valmistelua esimerkiksi toteutettiin kansalaisyksely koskien ihmisten mielipiteitä karhusta ja karhukannan hoidosta, laadittiin kysely kannanhoidollisten poikkeuslupien saajille, kuultiin alueellisia riistanneuvostoja, pidettiin kysely alueellisiin sidosryhmätalouksiin osallistuneille, järjestettiin keskustelufoorumi verkossa ja pidettiin työpajoja.

Karhukannan hoitosuunnitelman lisäksi samassa yhteydessä valmisteltiin Suomen riistakeskuksen ja Luonnonvarakeskuksen yhteistyönä hoitosuunnitelman taustaosio. Hoitosuunnitelmaluonnos oli lausunnoilla vuonna 2017 ja varsinainen hoitosuunnitelma sekä taustaosio viimeisteltiin virkatyönä maa- ja metsätalousministeriössä. Viimeistelyssä kuultiin myös sidosryhmiä.

Asiasanat karhu, riista, petoeläimet, riistanhoito, suurpedot

ISBN PDF 978-952-366-384-8

ISSN PDF

1797-397X

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-384-8>

Management Plan for the Bear Population in Finland

Publications of the Ministry of Agriculture and Forestry 2022:14

Publisher Ministry of Agriculture and Forestry

Group author Ministry of Agriculture and Forestry

Language Swedish

Pages

66

Abstract

The main objectives of the Management Plan for the Bear Population in Finland are to preserve the favourable conservation status of the bear population and to make sure that bears will not lose their fear of humans. The Management Plan for the Bear Population aims to reconcile the needs of the people living and working in or close to bear habitats and the needs related to the protection of the bear population.

Preserving the favourable conservation status of the bear population is concerned with safeguarding the viability of the bear population while taking into account the different needs and views of the people living in or close to bear habitats, and social sustainability. The Management Plan for the Bear Population describes the key measures that aim to preserve a viable bear population as part of the Finnish natural environment and ecosystems, enable sustainable hunting of bears for population management purposes, and address the economic and social challenges caused by bears, such as damages to reindeer and domestic animals. The plan also responds to international obligations concerning Finland.

The preparation of the process to update the Management Plan for the Bear Population started in 2016 in collaboration between the Finnish Wildlife Agency and Natural Resources Institute Finland. The preparations included an online survey of people's opinions on the bear and management of the bear population, a survey targeted to those issued with derogations for population management purposes, consultations with the regional wildlife councils, a survey targeted to the participants of the regional stakeholder events, an online discussion forum and workshops.

Besides the Management Plan for the Bear Population, a background document for the plan was drawn up in cooperation between the Finnish Wildlife Agency and Natural Resources Institute Finland. The draft Management Plan for the Bear Population was circulated for comment in 2017 and the plan and its background document were finalised by public officials working at the Ministry of Agriculture and Forestry. This final phase also included consultations with stakeholders.

Keywords bear, game, carnivores, game management, large carnivores

ISBN PDF 978-952-366-384-8

ISSN PDF

1797-397X

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-384-8>

Innehåll

Inledning	7
1 De huvudsakliga målen för förvaltningsplanen för björnstammen: att bibehålla en gynnsam bevarandestatus för björn och bevara björnstammens människoskygghet	11
2 Centrala åtgärdshelheter i förvaltningsplanen för björnstammen	14
2.1 Fördjupad och breddad kunskap om björnstammen	15
2.1.1 Tryggande och utveckling av uppföljningen av björnstammen	15
2.1.2 Nätverket av rovdjurskontaktpersoner	16
2.2 Stamvårdande åtgärder.....	18
2.2.1 Stamförvaltningsområden	18
Renskötseområdet.....	19
Övriga Finland	21
2.2.2 Stamvårdande jakt	22
2.2.3 Flerartsförvaltning	30
2.2.4 Övervakning av jakt	34
2.2.5 Utveckling av jaktens selektivitet och etisk jakt	37
2.3 Acceptans av björnen och förvaltningen av björnstammen.....	39
2.3.1 Förebyggande av skador.....	39
2.3.2 Ersättning för skador.....	44
2.3.3 Andra björnrelaterade konflikter samt lockbeten.....	45
2.3.4 Storstillsassistans (SRVA)	51
2.3.5 Viltvårdsråd och samarbete med berörda grupper.....	53
2.3.6 Björnen och samhället.....	54
3 Andra åtgärder	57
3.1 Internationellt samarbete	57
3.2 Återinplanteringar av björnar	58
3.3 Sjukdomar som björnar sprider.....	58
3.4 Kommunikation.....	60
4 Genomförande av förvaltningsplanen	62
Källor	63

Inledning

De huvudsakliga målen för förvaltningsplanen för björnstammen i Finland är att bibehålla en gynnsam bevarandestatus för björn och bevara björnstammens människoskygghet. Syftet med förvaltningsplanen är att sammanpassa behoven hos människor som bor och verkar i björnens levnadsområden och behoven inom skyddet av björnstammen. Förvaltningsplanens åtgärdshelheter är 1) fördjupad och breddad kunskap om björnstammen, 2) stamvårdande åtgärder samt 3) acceptans av björnen och förvaltningen av björnstammen, och de stöder målen, dvs. bibehållandet av en gynnsam bevarandestatus och bevarandet av björnstammens människoskygghet.

Vid förvaltning av björnstammen, liksom även vid förvaltning av andra stora rovdjur och viltarter, ska man beakta interaktionen mellan dessa vilda djur och människan och i större utsträckning med människans verksamhet. I förvaltningsplanen för björnstammen beskrivs också de olika effekter och beroendeförhållanden som björnstammen har på människans verksamhet och tvärtom. Dessutom har flerartsförvaltning av djurstammarna, dvs. växelverkan mellan olika arter, beaktats som ett nytt perspektiv.

Bibehållandet av en gynnsam bevarandestatus för björnstammen handlar alltså om att trygga björnstammens livskraft och samtidigt beakta behoven och synpunkterna hos medborgare som bor i björnens levnadsområden samt social hållbarhet. Åtgärder som vidtas i enlighet med habitatdirektivet ska ta hänsyn till ekonomiska, sociala och kulturella behov samt regionala och lokala särdrag. Å andra sidan har man vid förvaltning av björnstammen identifierat bevarande av björnstammens människoskygghet som ett centralt mål, vilket för sin del säkerställer att det allmänna förhållningssättet till björn förblir positivt. I förvaltningsplanen för björnstammen beskrivs centrala åtgärder för att trygga en livskraftig björnstam som en del av den finländska naturen och ekosystemen, möjliggöra en hållbar stamvårdande jakt av björnstammen samt att hantera ekonomiska och sociala utmaningar som björnen medför, såsom ren- och husdjursskador. Planen är även en del i fullgörandet av internationella skyldigheter som gäller Finland.

Generellt kan man konstatera att som ett stort rovdjur är björnen ett uppskattat och respekterat djur som är en del av den finländska naturen och en uppskattad viltart. Den är också kvantitativt det mest talrika stora rovdjuret tillsammans med lodjuret.

Uppdatering av förvaltningsplanen för björnstammen

Förvaltningsplanen uppdaterades under 2016 i samarbete mellan Finlands viltcentral och Naturresursinstitutet, och den var på remiss under 2017. Utgångspunkten för utarbetandet av förvaltningsplanen var att man genom de fastställda åtgärderna genuint kan ha en ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar förvaltning av björnstammen som mål. Vid fastställandet av mål och åtgärder ska emellertid beaktas att förbehållen enligt lagstiftningen och internationella åtaganden begränsar lösningsalternativen. Medborgarnas förväntningar och krav i fråga om förvaltning av stammen är inte enhetliga, och därmed innebär utarbetande av förvaltningsplanen även samordning av olika perspektiv. Dessutom ska resurser som är tillgängliga för förvaltning av björnstammen beaktas. I Finland är de mindre i jämförelse med många andra länder, och det finns inga tecken på att de kommer att förändras mycket från nuläget.

Utkastet till förvaltningsplan och dess bakgrundsdel har utarbetats som tjänsteuppdrag vid jord- och skogsbruksministeriet. Vid den slutliga utformningen beaktades mottagna utlåtanden och uppdaterade uppgifter till exempel om björnstammen. Dessutom beaktades även EU-domstolens förhandsavgörande (2019) angående stamvårdande jakt av varg och andra eventuella ändringar till exempel av lagstiftningen. Åtgärdsdelens struktur förtydligades och harmoniserades enligt förvaltningsplanen för lodjursstammen och vargstammen (2021, 2019). Man gick igenom ändringarna på ett möte med intressentgrupper i juni 2022.

Den första förvaltningsplanen för björnstammen i Finland fastställdes 2007. Jord- och skogsbruksministeriet lät göra en bedömning av utveckling av den nationella politiken kring de stora rovdjuren. I bedömningen togs fram en helhetsbedömning av utvecklingen av politiken kring de stora rovdjuren som leds av jord- och skogsbruksministeriet och hur den har lyckats under 2007–2012 och utarbetades förslag till utveckling av politik som gäller stora rovdjur. Arbetet blev färdigt 2014. Bedömningens resultat kan sammanfattas på en allmän nivå så att man har lyckats väl med förvaltningen av björnstammen, men att det finns utrymme för förbättringar. Därmed finns det ett behov av att utveckla förvaltningsplanen för björnstammen, och arbetet utfördes delvis med bedömningen som utgångspunkt.

Det har skett förändringar i björnstammen sedan 2007. Under 2008 uppskattade Naturresursinstitutet att det fanns 1 050–1 100 över ett år gamla björnar i Finland före jaktsäsongen 2008. Enligt Naturresursinstitutets uppskattning av björnstammen som gavs ut i april 2022 finns i Finland cirka 1 780–1 940 björnar som är över ett år gamla innan jaktsäsongen som börjar i augusti 2022 (Heikkinen m.fl. 2022). Enligt uppskattningen av stammen ser det ut som att den tillväxt av stammen som började 2014 har stannat upp. Antalet björnar minskade mest i östra Finland (i det så kallade området i östra Finland med en tät

stam), medan antalet däremot till och med ökade något i västra Finland (Naturresursinstitutet 2022a).

Ett nytt tema i förvaltningsplanen för björnstammen är flerartsförvaltning, vilket i fråga om stora rovdjur innebär att interaktionen mellan stora rovdjur och deras bytesdjur beaktas vid stamförvaltningen och planering av den. I angreppssättet betonas även att frågor i anknytning till förvaltning av björnstammen inte kan granskas separat i förhållande till andra stora rovdjur. Flerartsförvaltning har existerat som begrepp redan en tid, men viltförvaltningens och forskningens intresse och satsningar i fråga om detta tema har konkretiserats först under de senaste åren.

Vid uppdateringen av förvaltningsplanen har man även beaktat framstegen i utvecklandet av en metod baserad på genetisk individidentifiering som kompletterande metod vid uppföljningen av björnstammen och till exempel de uppdaterade funktioner i tjänsten Oma riista som kan utnyttjas i åtgärder för förvaltning av björnstammen. I förvaltningsplanen granskas även frågor som gäller bevarande av björnars människoskygghet samt utfodring i syfte att locka björnar till en viss plats med tanke på både åtlar som används för fotografering och utfodringsplatser som upprätthålls av enskilda personer. Därmed kan man säga att förvaltning av björnstammen vidrör många olika frågor och även olika sektorer, och därför ska också olika perspektiv beaktas då förvaltningen samordnas.

Förvaltningsplanens struktur

I den uppdaterade förvaltningsplanen för Finlands björnstam har bakgrunds- och åtgärdsdelarna separerats från varandra. Åtgärdsdelen, dvs. den faktiska förvaltningsplanen, är en självständig helhet och utöver en begränsad bakgrundsinformation om varje tema hänvisas i olika ställen till bakgrundsdelens kapitel, där det finns mer ingående information om temat i fråga. I bakgrundsdelens beskrivs förvaltningen och skyddet av den finska björnstammen och den ger en bakgrund för de mål och åtgärder för förvaltning av björnstammen som fastställs i åtgärdsdelen, dvs. i den egentliga förvaltningsplanen. I bakgrundsdelens beskrivs björnstammens status och utveckling, björnens ekonomiska och sociala betydelse i Finland, den nationella lagstiftningen, internationella skyldigheter och samarbetsformer, reglering av jakt, samarbete med intressentgrupper och kommunikation om stora rovdjur samt utarbetandet av förvaltningsplanen.

I den föreliggande åtgärdsdelen presenteras mål och åtgärder för förvaltning av björnstammen. Åtgärder presenteras bland annat för regional förvaltning av björnstammen, uppföljning av björnstammen, förebyggande av skador, utveckling av reglering av jakt och selektivitet i jakten, utbildning, rådgivning, information och användning av lockbeten. I förvaltningsplanen för björnstammen beskrivs de åtgärder som jord- och skogsbruksministeriet och övriga aktörer som hör till viltkoncernen genomför för att förvalta

björnstammen. Finlands viltcentral följer upp planens utfall. Finlands viltcentral rapporterar årligen om genomförandet av förvaltningsplanen till jord- och skogsbruksministeriet. Till en exakt rapportering bidrar de regionala viltvårdsrådens årliga bedömningar av hur målen och åtgärderna enligt förvaltningsplanen har förverkligats i deras regioner och riksviltvårdsrådets ställningstagande till jord- och skogsbruksministeriet utifrån de bedömningar som de regionala viltvårdsråden har lämnat in.

I förvaltningsplanens första kapitel beskrivs förvaltningsplanens huvudsakliga mål, kriterierna för en gynnsam bevarandestatus och reglering i anknytning till detta.

I kapitel två beskrivs tre centrala åtgärdshelheter (kapitel 2.1., 2.2. och 2.3.) som stöder förvaltningsplanens huvudsakliga mål, dvs. bevarandet av en gynnsam bevarandestatus och bevarandet av björnens människoskygghet. I underkapitlen beskrivs närmare åtgärdshelheter – såsom till exempel 2.1. Fördjupad och breddad kunskap om björnstammen, som består av underkapitlen 2.1.1. Tryggande och utveckling av uppföljningen av björnstammen och 2.1.2. Nätverket av rovdjurskontaktpersoner. De enskilda åtgärderna presenteras i en ruta i början av respektive avsnitt, och i texten beskrivs till exempel åtgärdernas bakgrund, behov och genomförande mer ingående.

I kapitel 3 beskrivs "Övriga åtgärder" som stödjer förvaltningsplanens mål och andra åtgärdshelheter. Övriga åtgärder är 3.1. Internationellt samarbete, 3.2. Återinplanteringar (obs. i åtgärden konstateras att återinplanteringar inte görs), 3.3. Sjukdomar som björnar sprider och 3.4. Kommunikation.

I kapitel 4 beskrivs genomförandet av förvaltningsplanen. Källorna till åtgärdsdelen finns samlade i en källförteckning i slutet av delen.

1 De huvudsakliga målen för förvaltningsplanen för björnstammen: att bibehålla en gynnsam bevarandestatus för björn och bevara björnstammens människoskygghet

Åtgärder:

Jord- och skogsbruksministeriet säkerställer att bevarandestatusen för björnstammen i Finland förblir gynnsam.

Syftet med åtgärderna i förvaltningsplanen för björnstammen är att uppnå en livskraftig björnstam och att bevara björnstammens människoskygghet och därmed att minimera och förebygga skador och olägenheter.

Björnen är en art som upptagits i enligt bilaga IV till EU:s habitatdirektiv, och därmed granskas i förvaltningsplanen gynnsam bevarandestatus utifrån kraven i habitatdirektivet. Gynnsam bevarandestatus för arter bedöms i samband med rapportering om genomförandet av habitatdirektivet vart sjätte år i ett förfarande som utgår från artikel 17 i habitatdirektivet. Den gynnsamma bevarandestatusen bedöms utifrån följande kriterier: 1. utbredning, 2. förekomstområde, 3. struktur och funktion samt 4. den förväntade utvecklingen för bevarandestatusen. Bevarandestatusen bedöms artvis för olika biogeografiska regioner. I Finland görs bedömningar för den boreala och alpina regionen. Då bedömningarna tolkas gäller det att observera att den boreala regionen täcker nästan hela Finlands yta.

En art anses ha en gynnsam bevarandestatus när

1. uppgifter om den berörda artens populationsutveckling visar att arten på lång sikt kommer att förbli en livskraftig del av sin livsmiljö, och
2. artens naturliga utbredningsområde varken minskar eller sannolikt kommer att minska inom en överskådlig framtid, och

3. det finns, och sannolikt kommer att fortsätta att finnas, en tillräckligt stor livsmiljö för att artens populationer ska bibehållas på lång sikt.

Alla kriterier som nämns ovan ska uppfyllas för att det ska vara möjligt att anse att arten har en gynnsam bevarandestatus. Enbart nivån på stammens storlek är inte en tillräcklig indikator för fastställande av gynnsam bevarandestatus.

Bevarandestatusen har bedömts tre gånger: för perioderna 2001–2006 och 2007–2012 samt för 2013–2018. Varje gång bedömdes att bevarandestatusen för björnen är gynnsam såväl i den boreala som i den alpina regionen.

Björnen har flexibla krav på sin livsmiljö. Lämpliga livsmiljöer för björnen finns överallt med undantag av områden med omfattande odlingar och tät bebyggelse, vilket betyder att den inte hotas av att livsmiljöerna försvinner. Den gynnsamma utvecklingen av björnstammen har pågått redan länge. Dessutom är vår björnstam även mycket produktiv och den har en stark förbindelse med björnstammen som lever i Ryssland (se punkterna 2.2, 2.4 och 2.8. i bakgrundsdelen) och därför är björnstammen i Finland livskraftig. I Finland finns det endast få hot mot björnens gynnsamma bevarandestatus. Jakt har uppskattats vara en till betydelsen liten hotfaktor mot bevarandestatusen. Dödlighet som sker genom jakt hanteras genom ständig uppföljning av stammen, årlig planering som utgår från undersökning av jaktbeskattning, jord- och skogsbruksministeriets förordning om största tillåtna bytesmängd (kvot) och dispensbeslut som görs med myndighetsbeslut. Med ständig uppföljning av stammen säkerställs att det ständigt finns aktuell information som underlag för beslutsfattandet. Den faktiska utvecklingen av stammen visar att man har reagerat framgångsrikt på förändringar i björnstammen både när stammen har minskat och när den har vuxit.

I ljuset av det ovan nämnda kan konstateras att ett centralt mål är att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för björnstammen också i fortsättningen. Man har lyckats med att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus, även om arten har jagats varje år.

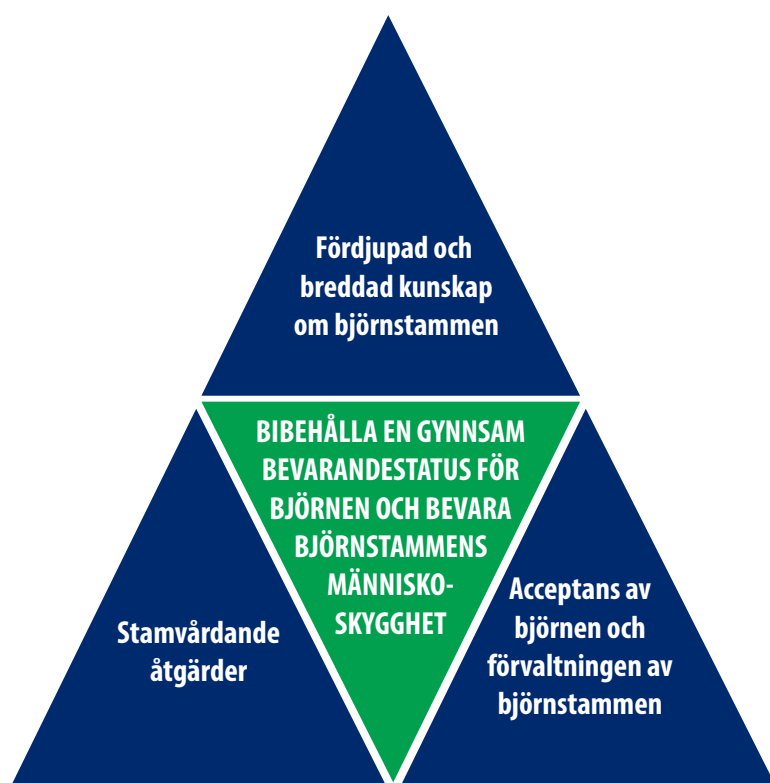
Enligt Naturresursinstitutets uppskattning av björnstammen 2022 bedömdes det totala antalet individer före jaktsäsongen 2022 vara 2 250–2 400. Antalet separata kullar uppskattades till 212 (år 2021).

Björnstammens livskraft bedöms även med hjälp av Internationella naturvårdsunionen IUCN:s bedömning av bevarandestatus. I bedömningen för 2019 bedömdes björnen inte vara hotad. Björnen bedömdes tillhöra kategorin NT, nära hotad.

Under varje rapporteringsperiod har björnstammen haft en gynnsam bevarandestatus, och utifrån den senaste stabila utvecklingen av björnstammen finns det ingen anledning att fastställa för björnstammen status som minsta livskraftiga population.

Under de senaste åren skulle det utifrån allt mer omfattande information emellertid vara möjligt att enligt Sveriges exempel fastställa ett antal för stammens gynnsamma referenspopulation (dvs. referensvärde), med vilken avses det antal individer som kan anses uppfylla en gynnsam bevarandestatus. När behovet av att för björnstammen fastställa ett referensvärde för en gynnsam bevarandestatus bedöms, beaktas resultaten av rapporteringen om gynnsam bevarandestatus.

2 Centrala åtgärdshelheter i förvaltningsplanen för björnstammen

Åtgärdshelheterna i förvaltningsplanen för björnstammen är 1) Fördjupad och breddad kunskap om björnstammen, 2) Stamvårdande åtgärder och 3) Acceptans av björnen och förvaltningen av björnstammen. Åtgärdshelheterna stöder de huvudsakliga målen, dvs. att bibehålla en gynnsam bevarandestatus för björnen och bevara björnstammens människoskygghet.

2.1 Fördjupad och breddad kunskap om björnstammen

2.1.1 Tryggande och utveckling av uppföljningen av björnstammen

Åtgärder:

Det allmänna arbetet som gäller utveckling av bedömning av björnstammen fortsätter vid Naturresursinstitutet.

Naturresursinstitutet och Finlands viltcentral utreder förutsättningarna för ett mer omfattande utnyttjande av medborgarobservationer som stöd för rovdjurskontaktpersonernas arbete och i uppföljningen av björnstammen.

Gränsbevakare antecknar observationer av stora rovdjur i informationssystemet Tassu i enlighet med en verksamhetsmodell som avtalats med Naturresursinstitutet.

Genetiska prover samlas som stöd för den observationsbaserade uppföljningen av stammen.

Man utreder förutsättningarna att producera för den årliga stambedömningen en stambedömning som tas fram med glidande medelvärden, så att man bättre kan beakta växlingar i observationsaktiviteten och björnens reproduktionsbiologi.

Den observationer av björnkullar som rovdjurskontaktpersonerna bidrar med på frivillig basis spelar en mycket viktig roll i uppföljningen av björnstammen. Utmaningen i fråga om metoden är de regionala och årliga variationerna i uppföljningsaktiviteten, medan dess största fördel är att den är förmånlig. Variationerna i observationsaktiviteten har ibland gett upphov till starka förändringar i stambedömningen från ett år till ett annat. Det kan även förekomma variationer i stamstrukturen, särskilt i områden med en liten björnstam. Av den orsaken bör ett alternativ prövas där en stambedömning som uppgjorts enligt nuvarande metoder används parallellt med en stambedömning som gjorts med glidande medelvärden. Om erfarenheterna av en stambedömning som görs med glidande medelvärden är uppmuntrande, finns det anledning att övergå till den.

Uppföljning av björnstammen genom genetiska metoder blir vanligare i hela världen. Till exempel tillämpar våra grannländer Sverige och Norge uppföljning av björnstammen som utgår från genetiska metoder.

Naturresursinstitutet utvecklar för närvarande en kompletterande metod som utgår från genetisk individuell identifiering för uppföljning av björnstammen. I projektet finns elva referensområden i områden utanför renskötselområdet i Finland. Metoden, som utnyttjar DNA, ersätter inte nätverket av rovdjurskontaktpersoner, men det omfattande genetiska materialet ger för kullobservationsmaterialet en referenspunkt som är till hjälp vid tolkningen av kullobservationsmaterialet. I projektet utvecklas även en SNP-panel för genetiska analyser som lämpar sig för det hela fennoskandiska området. Projektet genomförs under 2022–2024 och har jord- och skogsbruksministeriet som huvudsaklig finansiär. Frivilliga personer från jaktvårdsföreningar och Naturresursinstitutets terrängpersonal deltar i projektets provinsamling.

2.1.2 Nätverket av rovdjurskontaktpersoner

Åtgärder:

Nätverket av rovdjurskontaktpersoner utvecklas och dess verksamhet följs upp regelbundet. Finlands viltcentral ordnar utbildning för alla nya rovdjurskontaktpersoner. Finlands viltcentral och Naturresursinstitutet ordnar regelbundet fortbildnings- och utvecklingsmöten för alla rovdjurskontaktpersoner.

Det utbildas ett behövligt antal rovdjurskontaktpersoner för att samla in björnars spillningsprov för DNA-undersökning.

I norra Finland är målet för utvecklingen av nätverket av rovdjurskontaktpersoner att öka observationsnätverkets omfattning.

Finlands viltcentral utreder i sitt arbete i synnerhet viljan hos representanter för yrkeskårer som rör sig mycket i naturen i norra Finland att vara rovdjurskontaktpersoner och göra björnobservationer.

Nätverket av rovdjurskontaktpersoner i norra Finland utvecklas så att erfarna rovdjurskontaktpersoner som har utbildats av Finlands viltcentral utbildar nya rovdjurskontaktpersoner i observation och registrering samt svarar för uppföljningen av observationsaktiviteten i sitt område.

Storleken på bestånden av stora rovdjur i Finland, dvs. varg, lodjur, järv och björn, och deras revir följs upp regelbundet utifrån observationer som rovdjurskontaktpersonerna för in i systemet Tassu. Sådana är till exempel visuella observationer samt observationer av spår, spillning, kadaver och rivspår. Ytterst viktiga uppgifter är alla kulobservationer samt observationer av stora rovdjur som rör sig nära bebyggelse. (Finlands viltcentral.)

I norra Finland finns det betydligt färre rovdjurskontaktpersoner än i de övriga delarna av landet. På grund av den relativt låga bebyggelsetätheten i området är det svårt att bilda ett lika täckande nätverk av rovdjurskontaktpersoner som i övriga Finland. Det är emellertid möjligt att göra nätverket betydligt bättre även i norra Finland.

Nätverket av rovdjurskontaktpersoner har utvecklats systematiskt tidigare, utifrån åtgärderna enligt förvaltningsplanen för vargstammen i Finland som gavs ut 2015. Det är dock nödvändigt att fortsätta med arbetet och därför är det skäl att i norra Finland genomföra försök med ett arrangemang enligt vilket man lokalt påtar sig mer ansvar inom utveckling och administration av nätverket och inom uppföljning av observationsaktiviteten, eftersom Finlands viltcentral har begränsade resurser. Försöket ska genomföras i samarbete med jaktvårdsföreningar.

I fråga om att upprätthålla observationsaktiviteten är det viktigt att identifiera områden där man inte får björnobservationer. Utvecklingen av elektroniska system ger bättre möjligheter att identifiera områdena och förbättra observationsaktiviteten. Med hjälp av Skandobs-mobilappen, som har utvecklats av svenskar och norrmän, eller ett motsvarande elektroniskt program som skulle stödja medborgarobservationer skulle man kunna utöka antalet observatörer och därmed främja rovdjurskontaktpersonernas arbete.

Vid utveckling av nätverket av rovdjurskontaktpersoner ska även tas i beaktande möjligheten att utnyttja observationer av stora rovdjur som görs av personer som i sitt arbete rör sig mycket ute i terrängen. Sådana personer är särskilt tjänstemän och anställda vid Skogscentralen, skogsvårdsföreningar, Forststyrelsen och Renbeteslagsföreningen, renägare i renbeteslag samt kommunernas landsbygdsombudsmän och anställda och tjänstemän vid Gränsbevakningsväsendet.

2.2 Stamvårdande åtgärder

2.2.1 Stamförvaltningsområden

Åtgärd:

Förvaltningsområdena för björnstammen i Finland är renskötseområdet och övriga Finland.

Beträffande förvaltningen av björnstammen uppdelas Finland i två storområden: renskötseområdet och området utanför renskötseområdet, dvs. *övriga Finland*. Det är inte ändamålsenligt att indela förvaltningen av björnstammen i hela landet i alltför små områdeshelheter på förvaltningsplansnivån, där förvaltningen av Finlands björnstam granskas övergripande. Björnpopulationen i Finland har inte varit stabil utan uppvisat en utvecklingstrend. I en situation där björnstammens tillstånd fortfarande utvecklas på stora geografiska områden och då man utöver ekologiska faktorer även försöker beakta övriga faktorer, är en på små områdeshelheter baserad förvaltning av björnstammen därför inte ändamålsenlig. Regionala särdrag, variationer i björnstammens täthet samt variationer i skadeförekomst och bytesdjurens bestånd beaktas i implementeringen av åtgärderna i förvaltningsplanen för björnstammen på regional nivå. Finlands viltcentral beaktar regionala aspekter vid dispensprövning för stamvårdande jakt av björn. I fortsättningen är målet för förvaltning av björnstammen att hitta balans i den helhet som består av ekologiska, ekonomiska och sociala faktorer. Aktuell viltinformation som under de senaste åren har utvecklats kraftigt i viltförvaltningen och användning av den ger utmärkta möjligheter till detta.

Den ovan nämnda uppdelningen i två områden för stamförvaltning beskriver även statusen för björnstammens storlek i områdena i fråga. I renskötseområdet är björnstammen glesare än i den del av Finland som inte hör till renskötseområdet. Å andra sidan är observationsmaterialet från renskötseområdet fortfarande begränsat. Det begränsade observationsmaterialet beror till stor del på det glesa observatörsnätverket. Utifrån den regionala uppdelningen av björnobservationer är regionens björnstam den mest omfattande vid den östra riksgränsen.

Björnstammen i Finland är inte jämnt fördelad, utan det förekommer tydliga tyngdpunktsområden i förekomsten av björnar. I övriga delar av Finland förekommer det mest björnar i östra Finland i det så kallade området för en etablerad stam. Vidare har stammen enligt

den stambedomning som gavs ut 2021 ökat i den så kallade spridningszonen (till exempel viltcentralen i Mellersta Finland och Södra Savolax). Det finns ingen orsak att eftersträva en jämnt fördelad björnstam, eftersom det är runtom i Finland nödvändigt att i förvaltningen av björnstammen beakta förhållandena, den mänskliga verksamheten och näringarna som är typiska för respektive region.

I områden där stammen är tät är det möjligt att gallra den, eftersom en gallring inte längre har en lika stor skadlig inverkan på björnstammens utveckling när björnarna har spridit ut sig till nya områden. Dessutom är det viktigt att gallra i områden med större koncentration i syfte att säkerställa social hållbarhet. Det finns fortfarande områden i Finland i vilka antalet björnar kan växa från det nuvarande. Den mänskliga bebyggelsen har koncentrerats till södra Finland och av näringarna ligger särskilt biodlingens kärnområde där. Särskilt i sydvästra Finland är tätheten av biodlingar stor. I norra Finland, särskilt i Lappland, är biodlingarna klart färre. (Läget enligt viltskaderegistret i maj 2022.) I södra Finland görs årligen redan hundratals björnobservationer. I området påträffas dock sällan björnhonor som förökar sig. Inom förvaltningen av björnstammen finns det i fortsättningen anledning att i den här typen av områden framskrida försiktigt eftersom det är möjligt att även en liten ökning av antalet björnar kan leda till relativt mycket skador och problem. Omfattande odlingsområden minskar livsmiljöer som är lämpliga för björnar och tätare mänsklig bebyggelse och näringar som idkas i området kan bilda en helhet som inte tillåter ett särskilt stort antal björnar.

I den tidigare förvaltningsplanen för björnstammen som fastställdes 2007 var Finland uppdelat i fyra förvaltningsområden för björnstammen: renskötseområdet, förvaltningsområdet för en etablerad stam, spridningszonen och förvaltningsområdet med en stam under utveckling. Eftersom björnstammen har vuxit är det inte längre nödvändigt att dela upp förvaltningsområdena i så pass många stamförvaltningsområden.

Renskötseområdet

Åtgärder:

I renskötseområdet är målet att minska skador som orsakas av björn med skadebaserade dispenser och med kvotbaserad jakt (s.k. avbrottsjakt).

Vid dimensionering av jakten i renskötseområdet följer man upp hur de skador som orsakas av björn utvecklas regionalt och det totala utfallet av skador.

Jord- och skogsbruksministeriet bedömer tillsammans med myndigheter i Norge och Sverige separat behovet av eventuella åtgärder för att trygga förbindelserna mellan björnpopulationerna i Finland och Skandinavien.

Rennäringen är en viktig näring i renskötseområdet och största delen av kostnaderna för ersättning av skador som orsakats av björnar riktas till rennäringen också över hela landet. Bedömningen av björnstammen i renskötseområdet är förenad med fler osäkerhetsfaktorer än i de övriga delarna av landet och därför har man i nuläget följt upp vid dimensionering av jakten i renskötseområdet utvecklingen av skador som orsakas av björn. I fortsättningen ska osäkerheten i anslutning till bedömningen av björnstammen i renskötseområdet minskas genom att inrikta åtgärder för utredning av antalet björnar i enlighet med punkt 2.1.2.

I renskötseområdet sker björnjakten till största delen enligt de kvoter som jord- och skogsbruksministeriet fastställer för det östra och västra renskötseområdet. Endast enskilda björnar har fällts med stöd av skadebaserade dispenser.

Utgående från observationer av björnar och var renskador som orsakas av björnar inträffar förekommer björnstammen mer i de östra delarna av renskötseområdet. Björnobservationer görs och renar som dödas av björnar påträffas idag även mer än vanligt i området Muonio-Kittilä i västra Lappland vilket betyder att kontakterna mellan den skandinaviska och den finsk-ryska björnstammen ser ut att utvecklas i en gynnsam riktning. Genflödets huvudriktning vid renskötseområdets västra gräns har varit från den skandinaviska björnstammen till den finländska björnstammen (Kopatz m.fl. 2021). Den främsta förklaringen torde vara björnstammens högre täthet i norra Sverige än i norra Finland.

Björnar som fällts med stöd av kvotjakt förekommer främst i områden där björnar orsakar mycket renskador. Det är även i fortsättningen motiverat att ordna jakten i renskötseområdet med stöd av en östlig och en västlig kvot i syfte att bevara möjligheten att balansera upp skillnaderna i björnstammens täthet mellan de östra och västra delarna av renskötseområdet. Uppdelningen i kvotområden gör det även möjligt att inrikta jakten till områden i hela renskötseområdet där björnar orsakar skador. En regionalt graderad jakt gör det även möjligt för björnar att röra sig mellan den skandinaviska och den finsk-ryska björnstammen.

Bestämmelser om indelningen i kvotområden i renskötseområdet finns i statsrådets förordning om dispens enligt jaktlagen (452/2013). Det östra renskötseområdet omfattar Utsjoki, Enare, Sodankylä, Pelkosenniemi, Savukoski, Salla, Kuusamo och Suomussalmi och det västra renskötseområdet omfattar de övriga kommunerna i renskötseområdet.

Bedömningen av björnstammen i renskötseområdet är förenad med fler osäkerhetsfaktorer än i de övriga delarna av landet, och därför är det inte ändamålsenligt att fastställa ett bestämt antal individer som mål för björnstammen.

Övriga Finland

Åtgärder:

Det tryggas en gynnsam bevarandestatus för björnstammen och regionalt social hållbarhet. Målet är att etablera stammen utanför renskötseområdet till den genomsnittliga nivån för de föregående åren, men möjliggöra att björnstammen breder ut sig till ett mer omfattande område. Målet är en jämnare utbredning av björn i naturligt lämpliga livsmiljöer i stamförvaltningsområdet i övriga Finland.

Regionalt eftersträvas en sådan stamtäthet att skador och förluster som drabbar mänskliga aktiviteter, produktionsdjur och vilt förblir socialt, ekonomiskt och ekologiskt acceptabla.

I den regionala stamförvaltningen beaktas skador och lokala variationer i bytesdjurens bestånd.

I områden där det förekommer stora områden som är lämpliga för björnar, men det nuvarande antalet björnar är relativt litet, tillåts antalet björnar växa behärskat så att de skador och problem som björnar orsakar förblir skäliga.

Östra Finland och de västra delarna av Mellersta Finland samt de östra delarna av Mellersta Österbotten och Södra Österbotten är idag de viktigaste förekomstområdena för björnstammen. Björntätheterna är högst i närheten av östgränsen i Kajanaland samt i Norra och Södra Karelen.

Det är ännu möjligt att öka antalet björnar på omfattande områden i Finland. Till exempel utgör de västra delarna av Kajanaland, Norra Savolax och den del av Norra Österbotten som ligger utanför renskötseområdet ett dylikt brett och enhetligt område där det finns för björnar lämpliga livsmiljöer i vilka det inte förekommer mänsklig verksamhet i störande omfattning. Områden av denna typ förekommer även på annat håll i Finland.

Särskilt i södra och västra Finland utgör det mindre antalet livsmiljöer som är väl lämpade för björnar, den högre befolkningstätheten och näringsverksamheten en begränsning för stammens tillväxt och utveckling.

Jord- och skogsbruksministeriet kan i bakgrundspromemorian till en förordning ta upp vilka faktorer som ska uppmärksammas vid inriktningen av stamvårdande dispenser för björn. Jord- och skogsbruksministeriet har till exempel ansett i bakgrundspromemorian till jord- och skogsbruksministeriets förordning om jakt på brunbjörn som sker med stöd av dispens och en regional kvot under jaktåret 2021–2022 (VN/13889/2021) att man vid inriktning av dispenser för björn förutom skadeutvecklingen i olika områden även ska beakta statusen för hjortdjursstammar i förhållande till björnstammen. I promemorian konstateras också att man även ska beakta tryggheten av statusen för skogsrenstammen i Suomenselkä och Kajanaland.

Det är inte ändamålsenligt att fastställa ett bestämt antal individer som mål för björnstammen, eftersom syftet med förvaltningen av björnstammen är att hitta balans i den helhet av ekologiska, ekonomiska och sociala faktorer som bestämmer storleken på stammen.

2.2.2 Stamvårdande jakt

Syftet med den stamvårdande jakten:

Målet med begränsad jakt på en björnstam med gynnsam bevarandestatus är att hantera stammens tillväxt, storlek och utbredning. Dessutom är målet att genom jakt bevara björnstammens människoskygghet och hålla socioekonomiska konflikter i anknytning till björnstammen på en godtagbar nivå.

Björn är en s.k. art av gemenskapsintresse enligt habitatdirektivet. Enligt artikel 1 g i direktivet anses med arter av gemenskapsintresse arter som är hotade, sårbara, sällsynta eller endemiska. Även om björnstammen i Finland inte längre uppfyller någon av dessa definitioner, är arten fortfarande en strikt skyddad art enligt bilaga IV. Enligt artikel 19 i direktivet bör bilagor vid behov anpassas på förslag från kommissionen, men så har emellertid inte gjorts, trots att björnstammen i Finland under Finlands EU-medlemskap har vuxit från cirka 800 individer till cirka 2 700 individer 2022.

Enligt habitatdirektivet förutsätts att Finland ska införa ett strikt skyddssystem och förbjuda all fångst och allt dödande av dessa individer. Enligt artikel 16.1 i habitatdirektivet får medlemsstaterna emellertid göra undantag från bestämmelserna i artiklarna förutsatt att det inte finns någon annan lämplig lösning för att uppnå ett visst mål och att undantaget inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos bestånden av de berörda arterna i deras naturliga utbredningsområde. De vanligaste mål som eftersträvas genom undantagen är att undvika allvarlig skada enligt artikel 16.1 b och hänsyn till allmän hälsa och säkerhet, eller av andra tvingande orsaker som har ett allt överskuggande allmänintresse enligt artikel 16.1 c.

Björnstammen i Finland ligger på en så hög nivå att man inte kan hantera de sociala, ekonomiska eller ekologiska problem som den växande björnstammen medför enbart genom att avlägsna individer som orsakas skada eller utgör säkerhetshot. Därför har man i Finland framgångsrikt reglerat björnstammen med stöd av artikel 16.1 e i habitatdirektivet. Användningen av detta undantag i direktivet förutsätter att det mål som eftersträvas genom undantaget från skyddet ska anges på förhand. Målet kan i princip inte vara detsamma som i artikel 16.1 a–d. I Finland används artikel 16.1 e i habitatdirektivet i ett så kallat stamvårdande syfte och den har genomförts i 41 § 3 mom. i jaktlagen.

Vad gäller björnstammen är det i Finland fråga om stamförvaltning av björnstammen då artikel 16.1 e i habitatdirektivet tillämpas. På engelska används termen "management".

Med stamförvaltning avses att björnstammens storlek, ökning och dess regionala tätheter påverkas med planmässig så kallad adaptiv jakt, dvs. jakt som reagerar på stamväxlingar. Eftersom det är fråga om en art som är strikt skyddad enligt habitatdirektivet, är utgångspunkten för stamförvaltningen att arten har en gynnsam bevarandestatus och att planerade ändringar av stammen inte under några omständigheter minskar björnstammen under en gynnsam bevarandestatus.

Det centrala är att sådan stamförvaltning utgår från en regelbundet producerad stambedömning som står på en solid vetenskaplig grund och utifrån vilken man kan fastställa en årlig jaktkvot, bedöma kvotens effekt på stammens bevarandestatus och se till att en gynnsam bevarandestatus bibehålls. Om besluten fattas årligen, kan man vid behov reagera på förändringar i björnstammen. Förutom en stambedömning ska man få exakta biologiska uppgifter om individer som tillhör jaktbytet (kön och ålder) samt geografiska uppgifter. Enligt 3 § 1 mom. 2 punkten i statsrådets förordning om dispens enligt jaktlagen (452/2013) kan dispens beviljas för att fånga eller döda brunbjörn, med undantag för årsunge samt björnhona som åtföljs av årsunge.

Det främsta syften med stamvårdande björnjakt är att:

- Bevara björnstammens människoskygghet, vilket minskar eventuella konflikter.
- Begränsa tillväxten av stammen i områden dit björnen håller på att återvända eller där björnstammen har varit gles, så att man kan säkerställa anpassning till arten och därmed acceptansen för den.
- Bevara en sådan stamtäthet att skador och förluster som drabbar mänskliga aktiviteter, produktionsdjur och vilt förblir socialt, ekonomiskt och ekologiskt acceptabla.

Förutom det ovan nämnda säkerställs att åtgärderna i förvaltningsplanen för björnstammen lyckas; förbättras jägarnas anpassning till närvaro av björn och näringsintag; samt ökas lokala människors möjligheter att påverka lösning av problem som följer av björnens närvaro (till exempel rädsla vid bär- och svamplockning på grund av en tät björnstam). Det finns även regionala syften och mål för olika stamförvaltningsområden (se närmare punkt renskötselområdet och övriga Finland).

Rättspraxis som anknyter till ärendet

Enligt rättspraxis (HFD: 2014:125) ska det vid avgörandet av ärenden som gäller stamvårdande dispens beviljad med stöd av 41 a § 3 mom. i jaktlagen tashänsyn också till huruvida det existerar en sådan annan tillfredsställande lösning som avses i 41 a § 1 mom. samt till beslutets inverkan på möjligheterna att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus inom artens naturliga utbredningsområde. Enligt EU-domstolens dom som gäller ett förhandsavgörande (10.10.2019 mål C-674/17, punkter 41, 51, 54 och 62) ska de mål som åberopas till stöd för ett undantag anges på ett klart, tydligt och underbyggt sätt. Ett undantag får endast beviljas i konkreta enskilda fall och för att uppfylla klart definierade krav och motsvara specifika situationer.

Europeiska unionens domstol har i två avgöranden som gäller varg (342/05 (Kommissionen mot Finland) och C-674/17) i fråga om stora rovdjur haft som riktlinje tillämpning av artikel 16 i habitatdirektivet. EU-domstolens dom (C-674/17) gäller stamvårdande jakt av den ytterst hotade arten varg med det primära syftet att minska tjuvjakten. Björnen har inte varit hotad i Finland sedan bedömningen för 2015 (rödlistan). I stamvårdande jakt av björn är det i överensstämmelse med habitatdirektivets mål fråga om björn med gynnsam bevarandestatus, vars jakt aldrig har utgått särskilt från bekämpning av tjuvjakt, eftersom björn uppskattas som vilt. Björnjakt utgår från stamvårdande faktorer, såsom bevarande av björnens människoskygghet och hantering av stammens tillväxt så att ekologiska, sociala och ekonomiska omständigheter beaktas. Bevarandet av björnstammens människoskygghet utgår från att man jagar en betydande del av stammen regelbundet varje år. Björnjakt

påverkar indirekt flera individer i ett enhetligt utbredningsområde, där det även finns lokala tätare områden, även om alla björnindivider inte blir föremål för jakt eller byten. Till exempel gäller en säkerhetsbaserad dispens endast en på förhand fastställd individ. Om en björnstam som befinner sig starkt i tillväxtfasen inte alls skulle omfattas av dödlighet, skulle stammen växa med cirka 16 procent per år. Därmed kan domen C-674/17 inte anses utgöra ett hinder för att bevilja stamvårdande dispenser för björn, men det som framförs i domskälet ska emellertid beaktas även vid bedömning av om förutsättningarna för dispenser som gäller björn uppfylls.

Inverkan på mål som gäller uppnående av en gynnsam bevarandestatus

Enligt artikel 16.1 i habitatdirektivet får medlemsstaterna göra undantag från bestämmelserna i artiklarna förutsatt att det inte finns någon annan lämplig lösning och att undantaget inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos bestånden av de berörda arterna i deras naturliga utbredningsområde.

I fallet 342/05 (Kommissionen mot Finland) slog domstolen fast att undantag från skyddet kan utgå från en kvot som begränsats på förhand. Dessutom slog domstolen fast i fallet (C-674/17) att då man tillåter undantag från strikt skydd får det inte ha en försvagande effekt på det mål som avses i artikel 16.1 i habitatdirektivet som är upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos bestånden av de berörda arterna i deras naturliga utbredningsområde. I båda fallen är det fråga om varg, vars bevarandestatus inte var gynnsam, och i Finland har arten klassificerats som starkt hotad.

I Finland är björnstammens bevarandestatus gynnsam. Enligt 17 artikel i habitatdirektivet ska medlemsstaterna rapportera vart sjätte år om tillämpningen av direktivets bestämmelser. Till rapporteringen hör även bedömning av arternas bevarandestatus. I samband med de tre rapporteringsperioder som genomfördes under Finlands EU-medlemskap (2001–2006, 2007–2012 samt 2013–2018) har björnens bevarandestatus i alla avseenden bedömts som gynnsam.

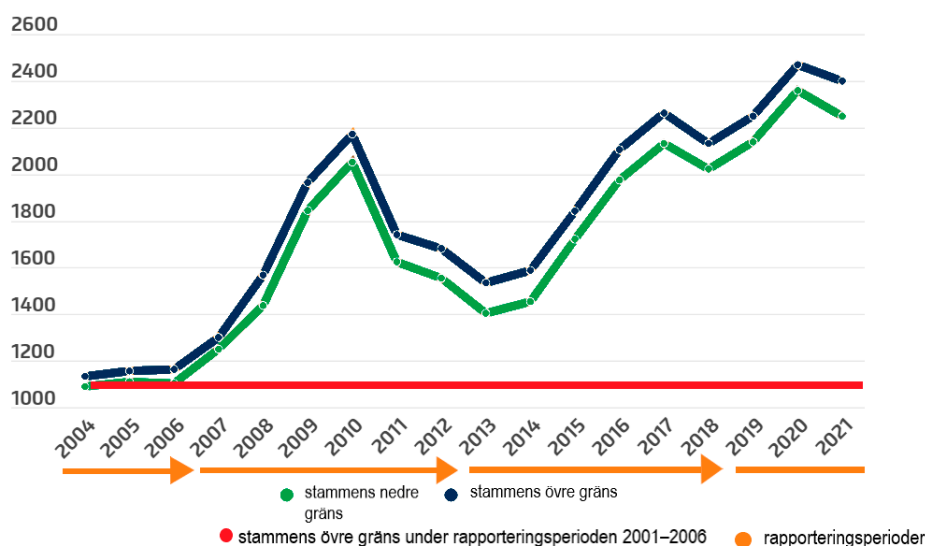
Med hänvisning till det ovan nämnda har jord- och skogsbruksministeriet utgått från att då

- björnens bevarandestatus redan är gynnsam,
- stambedömningen av björnen har en solid vetenskaplig grund,
- jaktens inverkan på björnstammen och en gynnsam bevarandestatus för stammen kan bedömas; och
- man får exakta identifierbara uppgifter om bytet,

kan björnstammens storlek, stamtillväxten och regionala tätheter påverkas med planmässig så kallad adaptiv jakt enligt artikel 16 e i habitatdirektivet och därmed säkerställa habitatdirektivets mål för skydd samt en omfattande acceptans av dem i samhället.

Jaktens inverkan på habitatdirektivets mål – dvs. uppnående av en gynnsam bevarandestatus – är alltid neutral, då stammens bevarandestatus är gynnsam och jakten dimensioneras så att den gynnsamma bevarandestatusen inte äventyras. Den faktiska utvecklingen av björnstammen i Finland visar att jord- och skogsbruksministeriet har enligt åtgärder som beskrivits ovan kunnat säkerställa en gynnsam bevarandestatus för björnstammen och stärka den.

Figur 1. Utvecklingen av björnstammen i Finland 2004–2021 och med röd linje den övre gränsen för björnstammens bedömda storlek för gynnsam bevarandestatus enligt habitatdirektivet under rapporteringsperioden 2001–2006 i den boreala regionen. Den övre gränsen för stammens bedömda storlek (den maximala populationen) var då 1 100 individer. Under de tre rapporteringsperioder som genomförts under Finlands EU-medlemskap (2001–2006, 2007–2012 och 2013–2018) har björnens bevarandestatus till alla delar bedömts vara gynnsam. Källa: Björnstammens utveckling; Naturresursinstitutet. Rapporteringsperioderna har fogats till bilden.

Björnjaktens avsedda effekter

Fördelar med jakt på stora rovdjur har lyfts fram i en rapport som kommissionen beställde år 2008 av LCIE (*Large Carnivore Initiative for Europe*). LCIE är en expertgrupp bestående av europeiska forskare som bedriver forskning om stora rovdjur, och dess ställning har också bekräftats av IUCN (Internationella naturvårdsunionen) (Specialist Group on the Species

Survival Commission). I LCIE:s rapport presenteras bästa praxis för stamförvaltning av stora rovdjur. Kommissionen har också rekommenderat de anvisningar som lämnas i rapporten för medlemsstaterna.

I finländska förhållanden har man utifrån rapporten åtminstone identifierat följande fördelar med stamvårdande jakt på björn:

- Stamvårdande jakt (*management*) bidrar till att bevara björnarnas skygghet, vilket minskar eventuella konflikter.
- Stamvårdande jakt ökar jägarnas tolerans för björnens närvaro, då de kan betrakta björnen som en uppskattad viltart snarare än en konkurrent.
- Stamvårdande jakt ökar möjligheter till inflytande bland lokala människor som lever i samma områden som björnar.
- Stamvårdande jakt bevarar björnens stamtäthet på en nivå där skador som produktionsdjur och vilt drabbas av är acceptabla.
- I områden dit björnar håller på att återvända kan stamvårdande jakt öka den långsiktiga acceptansen, om stammarnas tillväxttakt avtar.
- Lokalbefolkningen känner sig också delaktig i processen för att förvalta arten.
- Uppnåendet av en population som möjliggör jakt är ett referensvärde för framgångsrikt skydd och visar även för olika intressentgrupper att förvaltningsplanen för björnstammen är flexibel.

Med stamvårdande jakt eftersträvas flera ovan nämnda fördelar genom att på lika villkor beakta ekologiska, ekonomiska och sociala faktorer då målet för stamvårdande jakt fastställs. Perspektiven är beroende av varandra och därför måste deras effekter också betraktas som en helhet. Med stamvårdande jakt eftersträvas också en stabilisering av stammens nivå genom att justera beskattningsnivån efter stammens utveckling.

Dokumentet som utarbetades av LCIE 2008 (*Guidelines for Population Level Management Plans for Large Carnivores*) föregicks av rovdjursspecifika åtgärdsplaner på europeisk nivå. I åtgärdsplanen för skydd av björnar i Europa (*Action Plan for the conservation of the Brown Bear (*Ursus arctos*) in Europe*) som gavs ut av Europarådet och LCIE under 2000 konstateras att reglerad jakt (*regulated hunting*) inte är problematisk för en livskraftig björnstam, om björnstammens storlek och demografi följs upp. Laglig jakt på björn kan även öka acceptansen för björn och därmed underlätta skyddet av en livskraftig björnstam. Dokumentet ger även rekommendationer gällande förvaltning av björnstammen och uppmuntrar till att utarbeta en nationell förvaltningsplan för björnstammen samt tas upp omständigheter som planen gärna ska omfatta. Enligt planen kan jakt endast tillåtas i sådana stammar som har utretts vara livskraftiga och där man fastställer mål för jakt i stamförvaltningsplaner. Vidare ska man beakta internationell rätt och habitatdirektivet. Med jakt möjliggörs reglering av björnstammens tillväxt och även etablering av stammen. (Swenson m.fl.

2000.) Den ständiga kommittén enligt Bernkonventionen har i sin rekommendation som den gav 1999 (Recommendation No. 74 (1999)) konstaterat att handlingsplaner som har utarbetats för stora rovdjur (såsom åtgärdsplanen för björn) anses vara anvisningar för nationella myndigheter. Dessutom rekommenderar den ständiga kommittén att konventionsparterna överväger att beakta eller implementera dem i utarbetandet av nationella förvaltningsplaner.

Björnjakt är en uppskattad jaktform i Finland och björn uppskattas och respekteras som byte. Björnjakt har också långa traditioner.

Mer exakt och detaljerad motivering för stamvårdande jakt på björn beskrivs i bakgrundspromemorian till jord- och skogsbruksministeriets förordning. I punkterna 71–74 i domen gällande förhandsavgörandet (C-674/17) konstateras att den mängd fångstillstånd som beviljas med stöd av dispensen i varje enskilt fall beror på storleken på artens bestånd, dess bevarandestatus och dess biologiska egenskaper. Med förvaltningsplanen och med det maximala antalet individer som får fällas genom jakt som årligen fastställs genom förordning av jord- och skogsbruksministeriet är det möjligt att säkerställa att den sammanlagda årliga inverkan av de enskilda dispensererna inte skadar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus för stammen i dess naturliga utbredningsområde.

Information om björnstammen som en grund för jakt

Det maximala antalet för stamvårdande jakt av björn utgår från aktuella vetenskapliga studier och beräkningar av populationsmodellen. Populationsmodellen, som har tagits fram av Naturresursinstitutet, skapar uttryckligen en prognos för björnstammens utveckling utifrån observerad stamutveckling och skattebelopp. De mest centrala utgångspunkterna för reglering av jakt är björnstammens storlek och utveckling. Naturresursinstitutet producerar så aktuell information som möjligt om björnstammen som underlag för beslutsfattande som gäller reglering av jakt, och utifrån detta tar jord- och skogsbruksministeriet fram en förordning om jakt på björn. Finlands viltcentral planerar beskattningen på riksnivå och regionalt samt beviljar dispenser på ansökan som en del av centralens offentliga förvaltningsuppgifter.

En annan betydande förbättring i planeringen av regleringen av björnjakten har varit inrättandet av det så kallade direktivbeskattningsteamet vid Finlands viltcentral. I teamet har man samlat kompetens och den bästa tillgängliga kunskapen om beskattning av björnstammen och dess syfte är att i arbetet även utnyttja de regionala viltvårdsrådets synpunkter på björnsituationen i regionerna.

Värderingar som gäller björn i det finländska samhället består både av björnen som ett uppskattat djur som en del av den finländska naturen och av björnens värde som vilt.

Björnen har även betydelse som ett rovdjur och den påverkar olika djurarters stammar antingen direkt eller indirekt. Artens inverkan som rovdjur beaktas vid planeringen av antalet björnar som får fällas genom jakt.

Syftet är att genom regionala viltvårdsråd öka konstruktiv diskussion som utgår från högklassig viltinformation om förvaltning av björnstammen. De synpunkter som uppstår av diskussionen om framgångsrik regional förvaltning av björnstammen implementeras på fältet genom aktuell information.

Bevarande av björnstammens människoskygghet

Syftet med stamvårdande jakt på björn är bland annat att bevara björnens människoskygghet. Effekten eftersträvas genom regelbunden årlig jakt som riktas mot en betydande del av stammen. Jakt bidrar till att bevara en sådan stamtäthet att skador och förluster som drabbar mänskliga aktiviteter, produktionsdjur och vilt förblir acceptabla. Viltförvaltningen har även rekommenderat att jakten riktas mot sådana individer som rör sig nära bebyggelse, och med det eftersträvas uttryckligen att upprätthålla björnstammens skygghet för människan.

Björnen väjer för människor i allmänhet så att det inte blir några anmärkningar. Björnen kan ses röra sig mitt på dagen, men björnar rör sig vanligen nattetid och i skymningen (Finlands viltcentral 2021). I Finland och Skandinavien försöker björnar enligt en undersökning (Moen m.fl. 2019) i regel undvika människor och är vanligen inte aggressiva i möten med människor (se även motsvarande studier Ordiz m.fl. 2013 och Moen m.fl. 2012). Detta stöder slutsatsen att man i detta avseende har lyckats med förvaltningen av björnstammen i Finland. Observationer av stora rovdjur hör till myndigheterna i synnerhet när ett stort rovdjur orsakar hot, fara eller allvarlig fara för människors liv eller hälsa. I förvaltningsplanen för vargstammen (2019) togs det i bruk en tabell i fyra steg för att fastställa beteendet hos varg som förlorat sin skygghet för människan. I förvaltningsplanen anges konkreta åtgärdsgränser för både polisen och Finlands viltcentral i situationer där en vargs beteende orsakar hot eller fara. I situationer där en björn (eller lo eller järv) orsakar hot eller fara för människan ageras det i tillämpliga delar enligt de riktlinjer som gäller varg (Polisstyrelsen 2022). (Se mer om ämnet i kapitel 2.3.4.)

Beteendet hos björnar med GPS-sändare i förhållande till människors försök att närma sig dem har analyserats under 2004–2012 utifrån undersökningsexperiment som genomfördes i Sverige och Finland. Björnarna som lever i Finland levde i mer tätbefolkade områden än i Sverige. (Moen m.fl. 2019.) I experiment där man närmade sig björnar som genomfördes i Finland och Sverige fick man motsvarande resultat som tidigare, dvs. att björnar undviker människor (Moen m.fl. 2019, se även Ordiz m.fl. 2019). Detta synliga vanliga drag i björnars beteende kan delvis förklaras till exempel med att man i Sverige och Finland

regelbundet jagar björn och att beskattningsvolymerna är ungefär lika stora. Det finns också likheter mellan björnstammarnas historia i det avseende att björnstammarna minskade kraftigt i Finland och Skandinavien i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. (Moen m.fl. 2019, se om temat även Swenson 1999 samt Majić Skrbinšek & Krofel 2015.) Som typiskt beteende för stora rovdjur som lever i områden som bebos av människor (human-dominated landscapes,) betraktas också skygghet (Moen m.fl. 2019).

Björnar kan emellertid bli vänja sig vid människor och ändra sitt beteende. Till exempel har det i vissa områden i Nordamerika observerats att björnar har vant sig vid människor, vilket har orsakat problem. Det är möjligt att björnar vänjer sig vid människan till exempel i situationer där det finns koncentrerade matkällor (*clumped food sources*) och icke-aggressiv mänsklig närvaro. (Ordiz m.fl. 2019.) Eventuella orsaker till konfliktsituationer som orsakas av björnar och andra åtgärder för att förebygga och reagera på dem behandlas i förvaltningsplanens kapitel 2.3.1., 2.3.3. och 2.3.4. Även jaktens inverkan på björnar i Skandinavien har undersökts. Man har till exempel observerat att björnar har ändrat hur de rör sig under jaktsäsongen (Ordiz m.fl. 2012).

2.2.3 Flerartsförvaltning

Åtgärder:

Naturresursinstitutet producerar information som används som grund för flerartsförvaltningen. Informationen gäller särskilt växelverkan mellan stora rovdjur och klövdjur, den interna växelverkan i artgrupperna och andra faktorer med stor inverkan på stammarna.

Naturresursinstitutet producerar information om vilken inverkan en tät björnstam har på klövdjurstammar och särskilt på skogsrenens kalvproduktion.

Vid inriktning av dispenser för jakt på stora rovdjur, i synnerhet björn och lodjur, beaktas statusen för skogsrenstammen i Finland, särskilt i dem av skogsrenens förekomstområden där det också finns en vargflock.

Björnar använder hjortdjur som näring och de jagar i synnerhet kalvar. Med björnarnas nuvarande förekomst och riklighet i Finland kan björnarnas jakt på älgar och skogsrenar

regionalt eller lokalt vara av den storleksklassen att den behöver beaktas i förvaltningen av dessa viltstammar. Förhållandena mellan rovdjur och byte är dock mycket invecklade redan av den orsaken att det i samma område i allmänhet förekommer både flera jagande stora rovdjursarter och många klövdjursarter som lämpar sig som byte för dem.

Inverkan av stora rovdjur har först under de senaste åren beaktats på bredare bas i förvaltningen av älgstammen (se till exempel Förvaltningsplanen för älgstammen, 2014). I Naturresursinstitutets modell för bedömning av älgstammen och i bedömningarna som utgår från den beaktas i nuläget även de stora rovdjurens inverkan på älgstammen i respektive älgförvaltningsområde. Man har dock misslyckats i planeringen av älgbeskattningen i flera regioner i närheten av östgränsen eftersom älgstammen ibland har sjunkit till en så låg nivå att det varit nödvändigt att hålla mellanår i jakten på älg eller antalet jaktlicenser för älg har varit mycket litet i områdena. Det gäller att försöka undvika situationer av den här typen. Älgstammen bör även i fortsättningen vara sådan att älgjakt förblir en betydande form av fritidssysselsättning såväl rekreativt som socialt och ekonomiskt betraktat. Om älgstammen är liten kan också acceptansen för stora rovdjur minska. I Sverige finns det exempel på att olagligt dödande av björnar förekommer uttryckligen i sådana områden där björnar har tagit mycket älgkalvar.

Östgränsen och dess närområden avviker från övriga Finland i det hänseendet att de ekologiska inverkningarna av stora rovdjur, exempelvis björn, är sannolikt större än i de övriga delarna av landet. Stammarna av stora rovdjur har utvecklats och blivit stabila och rikliga såväl i närheten av östgränsen som i de stora vildmarkerna på ryska sidan. I Kajanalands, Norra Karelen och i de norra delarna av Norra Österbotten är dessutom utfodring av stora rovdjur med åtel populärt i närheten av östgränsen. De långfristiga ekologiska konsekvenserna av extra utfodring av stora rovdjur är inte kända. Mer information om björnens inverkan på hjortdjursstammar finns i kapitel 2.9 i bakgrundsdelens.

Delbeståndet av skogsren i Kajanalands har stagnerat sedan början av 2000-talet och är nu mindre än hälften jämfört med toppåren så att storleken på den övervintrande stammen under 2015–2022 varierade mellan 700–850 individer och dess utbredningsområde även minskade. Under de senaste åren har stammen vuxit något. Däremot har delbeståndet i Suomenselkä varit växande, och det har sakta spridit sig norrut till nya sommarbetten längs Suomenselkä. Enligt Naturresursinstitutets senaste uppskattning finns det i Suomenselkä övervintringsområde i Södra Österbotten cirka 2 000 vildrenar (Naturresursinstitutet 2022b). Nedgången av beståndet i Kajanalands är idag mer behärskad än under de värsta åren, men beståndet riskerar trots det att försvinna inom några årtionden, om tillbakagången fortsätter i samma takt som tidigare (Paasivaara 2022). Skogsrensens kalvproduktion har försämrats i takt med att beståndet minskat och andelen vajor med kalvar är nuförtiden betydligt mindre vid flockräkningarna än vid millennieskiftet (Naturresursinstitutet, opublicerat material). Nedgången i kalvproduktionen beror sannolikt inte

på skogsrensvejornas dåliga förmåga att bli dräktiga eller kalvningen, eftersom vajor som har försetts med forskningshalsband kalvar normalt i Kajanaländ. I genomsnitt 85 procent av vajorna producerar årligen en kalv (Naturresursinstitutet, opublicerat halsbandsmaterial 2004–2022). Under sommaren försvinner kalvarna i regel snabbt utan att lämna några spår och därför är det svårt att fastställa en exakt dödsorsak. Genom uppföljning av kalvar har man fått observationer och hänvisningar om att det är uttryckligen stora rovdjur som orsakar försvinnanden av kalvar. Däremot har man hittills påträffat endast mycket få halsbandsskogsrensars kalvar som har dött av någon sjukdom (Paasivaara 2016). Björnen jagar även vuxna skogsrensar, men björnens andel av vuxna halsbandsskogsrensars dödlighet är avsevärt mindre än vargarnas andel (Paasivaara 2016). Närmare forskning bör göras om stora rovdjurs och speciellt björnars näringsintag i områden med skogsren.

Även skogsrenstammen i ryska Karelen har stagnerat kraftigt under de några senaste decennierna och den löper i likhet med beståndet i Kajanaländ risk att försvinna inom några årtionden (Paasivaara 2016). Den största orsaken till att skogsrenstammen i ryska Karelen har stagnerat anses vara olagligt dödande (Panchenko 2010 och Danilov etc. 2014). Det är alltså inte möjligt att från den stagnerande skogsrenstammen i ryska Karelen få en ersättande stam till Kajanaländ, om stammen i Kajanaländ försvinner.

Naturresursinstitutet följer upp skogsrenstammens utveckling. I samband med EU-LIFE-projektet för skogsrenen (2016–2023) har det genomförts återställande och återinplanteringar i gränstrakterna i Södra Österbotten, Birkaländ och Satakunta samt i västra Mellersta Finland. Det bör dock beaktas att det kan ta tiotals år innan det uppstår en livskraftig skogsrenstam i fullständigt nya områden. Detta kräver även lokalt reglering av stammarna av stora rovdjur genom jakt och även intensivare uppföljning av och forskning om stora rovdjur och hjortdjur.

Skogsrensarnas kärnområden har en begränsad areal särskilt i Kajanaländ. Däremot sprider sig skogsrenen i Suomenselkä på somrarna över ett relativt brett område som nuförtiden sträcker sig från i höjd med Etseri till Mellersta Finland, de västra delarna av Norra Savolax, kustområdena i Österbotten och ända till renskötseområdet i Norra Österbotten. Den utplanterade populationen i Suomenselkä fortsätter antagligen att långsamt sprida sig, om den hittar lämpliga kärrvildmarker. Skogsrensarna har idag i båda delbestånden tydligt separata vinter- och sommarbeten som är välkända tack vare halsband på skogsrensar, flygräkningar och övriga observationer. Samtidigt verkar det som att sommar- och vinterbetesmarkerna ständigt ändras. I syfte att bromsa upp tillbakagången av beståndet i Kajanaländ bör försök göras att öka skogsrensarnas kalvproduktion och minska de fullvuxna individernas dödlighet i regionen. Därför är det nödvändigt att i skogsrensarnas sommarbetesområden och i närheten av dem kunna begränsa antalet björnar och andra stora rovdjur som får jagas. Dessutom ligger kärnområdena för skogsrensens kalvning i Kajanaländ i närheten av renskötseområdet, vilket innebär att en begränsning av antalet björnar

sannolikt även minskar skadorna på ren i renbeteslagen som ligger längst söderut. Det faktum att skogsrenarnas nuvarande kalvningsområden ligger granne med renskötselområdets södra gräns betonar betydelsen av arbetet för skogsrenens renrasighet. Eftersom sommarbetesområdena för skogsrenarna i Kajaland har små arealer har en begränsning av antalet björnar i dessa områden inte någon stor betydelse för förvaltningen av hela Finlands björnstam.

Den ekologiska forskningen och uppföljningen bör inriktas och intensifieras särskilt i problemområden och i områden där de ekologiska inverkningarna av björnstammen eventuellt är stora, exempelvis i skogsrenens kärnområden. Som helhet betraktat är det befogat att fortsätta med och utvidga forskningen och uppföljningen av interaktionen mellan stora rovdjur och deras bytesdjur. I förvaltningen av vilt ska hela gemenskapen av rovdjur och byte beaktas eftersom man genom att studera endast en art, till exempel björnen eller skogsrenen, inte får tillräckligt med information för stamvårdsbehoven av gemenskapen med många arter av hjortdjur och stora rovdjur – särskilt inte på lång sikt.

Samtidig förekomst av hjortdjur och stora rovdjur i samma områden innebär en balansgång mellan reglering av hjortdjursbestånden och stammarna av stora rovdjur. Reglering av rikliga hjortdjursbestånd tillsammans med reglering av de stora rovdjurens avgör förekomsten eller utvecklingen av bestånden av sällsynta arter, exempelvis av skogsren (Wittmer m.fl. 2013). Stora rovdjur, särskilt varg och björn, använder sådana hjortdjur som föda som det förekommer mest av och som ger den största näringsnyttan. I Finland består björnars och vargars huvudsakliga köttnäring som de får från hjortdjur av älg och i de södra delarna av landet sannolikt även av vitsvanshjort. Om älg- eller vitsvanshjortstammen av någon orsak minskar ska även stammen av stora rovdjur regleras så att den motsvarar den nivå som dess huvudsakliga näringsobjekt bestämmer. I annat fall föreligger det en risk för att en sällsynt bytesart försvinner när stora rovdjur använder ett alternativt byte som inte tål det ökade rovdjurstrycket. Det finns alltid en risk för att en sällsynt art ska försvinna, även om bestånden av det huvudsakliga bytesdjuret är höga (skenbar konkurrens, se t.ex. Wittmer etc. 2005 och Wittmer etc. 2013). Skogsrenen löper en hög risk att försvinna i en skenbar konkurrenssituation eftersom den förlorar i förökningshastighet till älgen och vitsvanshjorten. Skogsrenen får mycket sällan tvillingkalvar.

Förvaltningsplanen för Finlands skogsrenbestånd har fastställts 2007. Den ska uppdateras i samband med LIFE-projektplanen för skogsren. Det behövs mer forskningsinformation för att förbättra förvaltningen av hjortdjursbestånden och stammarna av stora rovdjur. Det behövs mer information till exempel om de stora rovdjurens direkta och indirekta inverknings på deras bytesdjur, exempelvis skogsrenar. I syfte att samordna stamförvaltningen av stora rovdjur och hjortdjur är det viktigt att känna till deras interaktionsrelationer såväl ur ett ekologiskt, ekonomiskt som socialt aspekt. Skogsrenens nuvarande förekomstområden är särskilda områden även ur forskningssynpunkt betraktat eftersom i dem

finns rikligare bestånd av älg och bestånd av mer sällsynt skogsren men samtidigt även av alla arter av stora rovdjur. I Kajanaland skapar dessutom närheten till östgränsen och extra utfodring av stora rovdjur specialförhållanden för forskning.

2.2.4 Övervakning av jakt

Åtgärder:

Befogenheterna för Forststyrelsens jakt- och fiskeriövervakare utvidgas så att övervakningen av bestämmelser som gäller jakt också ska kunna utföras på privatägd mark. Dessutom ska befogenheter som gäller säkerställande av förundersökning av grova jaktbrott utvidgas.

Varje polisinrättning har en utsedd kontaktperson för jakt och fiske på befälsnivå som koordinerar planeringen och genomförandet av övervakningen i polisinrättningens område.

Jord- och skogsbruksministeriet bereder en förordning av statsrådet som innehåller en begränsning att locka stora rovdjur med åtel för att effektivisera övervakningen av jakt.

Jaktbrotten gällande björn har i de flesta fall inträffat i samband med laglig jakt. Användning av lockbeten som har samband med föda förekommer regelbundet i samband med jakt. Även fredade årsungar och honor som åtföljs av årsunge fålls ibland. Att årsungar och honor med ungar skjuts torde dock snarare bero på att jägaren inte har varit tillräcklig uppmärksam i skjutsituationen än att gärningen gjorts medvetet.

Det förekommer sällan otillåtet dödande av björn som man får kännedom om. Risken att åka fast är visserligen liten, vilket betyder att det i praktiken kan förekomma mer olagligt dödande. Olagligt dödande har emellertid inte samma betydelse för förvaltning av björnstammen som det har varit beträffande vargen (se till exempel Förvaltningsplan för vargstammen i Finland 2019).

Enligt 33 § i jaktlagen får det vid jakt av brunbjörn inte användas åtlar eller sådana lockbeten som har samband med föda eller doft och som har gjorts av människan, får en brunbjörn inte skjutas på en åker där skörden är obärgad, dock med undantag av vallåker, och

får en brunbjörn inte drivas ur idet eller skjutas vid idet. Försök att förebygga användningen av lockbeten som har samband med föda har gjorts genom att skärpa straffen. Jaktlagen kompletterades 2017 med en ny 34 a § i syfte att begränsa ovan nämnda verksamhet. Enligt paragrafen får genom förordning av statsrådet regionalt förbud utfärdas för tiden den 1 juni–9 september mot avsiktligt lockande av vilt med hjälp av kadaver eller annat lockbete som har samband med föda eller doft av animaliskt ursprung och som har gjorts av människan eller med hjälp av förädlade livsmedelsprodukter avsedda som föda för människor eller djur, om det behövs för att effektivisera tillsynen över förbudet att använda lockbeten i jakt på björn enligt 33 § 2 mom. 3 punkten. Tills vidare har lockbeten som har samband med föda inte förbjudits genom statsrådets förordning i något område.

Ett förbud som utfärdas med genom statsrådets förordning gäller enligt 34 a § 3 mom. i lagen inte företag som till handelsregistret uppgett naturfotografering och naturspaning som verksamhetens art eller som verksamhetsområde. På sådana företag tillämpas konsument säkerhetslagen (920/2011). I regeringens proposition om ändring av ovan nämnda jaktlag konstateras att paragrafen lades till så att övervakning av jakt av arter vid behov kan effektiviseras. Vidare tas upp att särskilt vid jakt på björn har det under det senaste åren blivit vanligare att locka björnar till en viss plats innan jaktsäsongen börjar. Om sådana lockbeten avlägsnas innan jaktsäsongen inleds, gör man sig inte direkt skyldig till jaktbrott. Sådan verksamhet leder emellertid till att olika jaktlag hamnar i en ojämlig ställning, eftersom alla inte ägnar sig åt detta slag av verksamhet i lagstiftningens gråzon.

De statliga tillsynsmyndigheterna har i allt större utsträckning funnit tecken på att man vid jakt på brunbjörn har använt sig av lukt och föda på ett sätt som bland annat gjort det lättare att hitta björnen. Som lockbete har ofta använts annan föda än den som är naturlig för björnen, såsom hundmat. Syftet med begränsning av användningen av föda som lockbete är att stora rovdjur inte ska vänja sig vid lukten av människa när de kommer till föda som människan placerat ut som lockbete i terrängen och att användning av lockbeten som har samband med föda vid jakt på brunbjörn ska förhindras.

Enligt lagen om animaliska biprodukter (517/2015) är användning av biprodukter som tillhör kategori 2 förbjuden i kommunområdet i fråga när jakt på björn är tillåten. Efter att tillstånd att fälla björn som beviljats i stamvårdande syften har använts i området, är användningen av biprodukter som tillhör kategori 2 åter tillåten. Den som använder åtlar och tillsynsmyndigheten är skyldiga att följa användningen av dispenser för jakt på brunbjörn i området.

En anmälan om en björn som fällts med stöd av dispens ska göras till Finlands viltcentral, polisen och Forststyrelsens jakt- och fiskeövervakare den första vardagen efter att björnen har fällts. Exempelvis kan en björn som fällts på en lördag anmälas därpå följande

måndag. Björnar som fällt i samband med kvotjakt i renskötselområdet ska anmälas omedelbart till Finlands viltcentral.

Utredningen av brott mot stora rovdjur kräver ofta mycket resurser och god yrkesskicklighet. Påföljderna som föreskrivs för brott riktade mot stora rovdjur är stränga vilket betyder att det anses vara viktigt i vårt samhälle att utrota brott som riktar sig mot stora rovdjur. Därför är det viktigt att säkerställa tillräckliga resurser för myndigheterna som svarar för övervakning av jakten. Den offentliga ekonomins finansieringsförmåga blir visserligen mindre vilket kan leda till att resurserna snarare blir svagare. Därför bör befogenheterna för Forststyrelsens jakt- och fiskeriövervakare utvidgas så att övervakningen av bestämmelser som gäller jakt också ska kunna utföras på privatägd mark. Dessutom ska jakt- och fiskeövervakarnas befogenheter som gäller säkerställande av förundersökning av grova jaktbrott utvidgas.

För närvarande har det vid varje polisinrättning utsetts en kontaktperson i jakt- och fiskeärenden på befälsnivå, och vid varje polisinrättning finns dessutom poliser som är insatta i jakt- och fiskeövervakning och som utför bland annat jakt- och fiskeövervakning och sköter uppgifter som gäller stora rovdjur i samarbete med andra myndigheter. Samordningen av polisens jakt- och fiskeövervakning och verksamhet som gäller stora rovdjur leds av Polisstyrelsen, och de regionala befälkontaktpersonerna leder planeringen och samordningen av övervakningen vid den egna polisinrättningen.

Det är jaktvårdsföreningens lagstadgade offentliga förvaltningsuppgift att genomföra övervakning av jakt. Jaktvårdsföreningens jaktövervakare har i uppgift att övervaka jakten och viltvårdens lagenlighet i sitt verksamhetsområde och vid behov anmäla sina observationer till de myndigheter som övervakar efterlevnaden av jaktlagen, Finlands viltcentral, innehavarna av jakträtt och ägarna av jakträtt, och att i detta syfte bistå polisen och övriga myndigheter. Detta innebär i praktiken förebyggande av förseelser, vilket sker i samband med övervakningstillfällen bland annat genom att upplysa, informera och handleda jägare. Jaktvårdsföreningarnas jaktövervakare kan även själva inom ramen för sina befogenheter ingripa i förseelser som observerats. Tillsyn över jakten är en fördelningsgrund för det anslag som anvisas jaktvårdsföreningarna som statsunderstöd (lagen om jaktvårdsavgift och jaktlicensavgift 1993/616).

I och med den skyldighet att utse en jaktledare vid jakt på björn som föreskrivs i jaktlagen (JL 30 §) får övervakande instanser bättre kännedom om den grupp personer som svarar för jakt på björn. Vid behov kan man även dela till dessa personer via tjänsten Oma riista information om björn och jakt på den och därigenom förbättra förutsättningarna att genomföra en laglig och etiskt godtagbar jakt.

2.2.5 Utveckling av jaktens selektivitet och etisk jakt

Åtgärder:

Finlands viltcentral utbildar regelbundet jaktledare som utsetts för stamvårdande jakt på björn. I utbildningen fästs vikt vid en etisk, ansvarsfull och trygg jakt.

Finlands viltcentral och jaktvårdsföreningarna ordnar regelbundet utbildning för björnjägare till exempel för att främja selektivitet i jakten och en hållbar jakt.

Finlands viltcentral tar fram utbildningsmaterial som stöd för jakt på björn.

Tusentals jägare deltar i björnjakten i Finland (Finlands viltcentral 2020). Enligt 30 § i jaktlagen ska den som beviljats dispens för jakt på brunbjörn utse en jaktledare och ett behövt antal vice jaktledare. Då en jaktledare och vice ledare utses, når man övergripande de personer som leder jakt på björn. Med hjälp av kommunikationsfunktionerna i tjänsten Oma riista är det möjligt att nå grupper av björnjägare som verkar under tillståndshavarna och jaktledarna och i realtid dela information om selektiv och etisk jakt .

Enligt 23 § i jaktförordningen ska jaktledaren för jakt på björn, varg, järv eller lodjur

1. planera de praktiska arrangemangen under jakten
2. ge dem som deltar i jakten behövliga föreskrifter om jakten och säkerhetsåtgärderna under jakten
3. se till att villkoren i dispensen för jakt och bestämmelserna om jakt iakttas.

Vid jakt i sällskap ska antingen jaktledaren eller en vice jaktledare vara närvarande. Jaktledaren eller vice jaktledaren behöver dock inte vara närvarande om jakten bedrivs som vaktjakt. Med jakt i sällskap avses ett jaktevenemang där fler än en jägare är närvarande.

Finlands viltcentral och jaktvårdsföreningarna har redan under en lång tid ordnat utbildning som riktas till jaktledare för jakt på hjortdjur och särskilt älg. Utbildning har ordnats såväl vid närutbildningstillfällen som jaktvårdsföreningarna sammankallat som genom att utarbeta olika slags handböcker, affischserier och modellanvisningar. Utbildningsmaterial har tagits fram bland annat om ledning av jakt, stamförvaltningssystemet, älgens biologi, identifiering av åldern på en älg och om selektiv älgbeskattning.

Motsvarande utbildning för björnjägare har däremot ordnats mycket sällan och den har i regel omfattat jakt på björn i praktiken, det vill säga att erfarna björnjägare som verkar som utbildare har delat med sig av sina färdigheter och kunskaper till deltagarna. Under de senaste åren har man emellertid ordnat distansutbildning för jaktledare vid jakt på björn och tillståndshavare, och man kan bekanta sig med inspelningen på webbplatsen riistainfo.fi. På samma webbplats finns även kursen jaktledarens grundkunskaper och den rekommenderas för jaktledare vid jakt på stora rovdjur. Problemen i samband med dagens björnjakt har stora likheter med ämnesområdena i utbildningen som riktas till älgjägare. Jägarna bör få mer utbildning i att identifiera fredade björnungar som är under ett år gamla. Genom allmän upplysning om laglighet kan jägarna göras mer medvetna om de många olika lagrummen som reglerar jakten på björn. I rådgivningen bör även betonas hur viktigt det är för förebyggande av jaktbrott genom samarbete mellan myndigheterna som svarar för övervakning av jakten och jägarna. Till exempel i utbildningstillfällen som riktas till älgjaktledare deltar ofta representanter för polisen, gränsbevakningen eller Forststyrelsens jakt- och fiskeövervakare.

Det finns emellertid anledning att notera att antalet jägare som deltar i björnjakt är betydligt mindre än antalet jägare som deltar i älgjakt. Av den orsaken ligger fokus inom rådgivning och utbildning såväl på tryckta som elektroniska handböcker och anvisningar. Exempelvis inom jakt på björn når man i samband med det obligatoriska skjutprovet alla personer som ämnar delta i jakt på björn.

Jakt på björn är en utmanande och krävande jaktform och under jakten ska man beakta att björnen är farlig när den har blivit skadad. I utbildning av jakt på björn ska man även beakta faktorer som gäller säkerhet och risker.

Medan arbetet med att uppdatera förvaltningsplanen pågick genomfördes även en enkät för stamvårdande dispensmottagare för jakt på björn. De som deltog i enkäten ansåg att det var viktigt att utbildningen av björnjägare ska utvecklas från utbildning av praktisk jakt mot en utbildning där temana är till exempel lagstiftning, säkerhet, selektivitet, stamförvaltning och ledarskap.

Björnungar som är under ett år gamla och björnhonor som åtföljs av en sådan unge är alltid fridlysta. Det är viktigt med tanke på förvaltningen av björnstammen att jakten i så stor utsträckning som möjligt riktas in på björnar som potentiellt orsakar problem och björnar som rör sig nära bebyggelse. Till dessa hör exempelvis björnar, i synnerhet unga hannar, som kommer nära bebyggelse och som inte är rädda för människor samt som orsakar ekonomiska skador. De går dock inte att identifiera på grund av björnstammens täthet. Syftet med stamvårdande jakt av björn är också bland annat att bevara en sådan stamtäthet att skador och förluster som drabbar mänskliga aktiviteter, produktionsdjur och vilt förblir socialt, ekonomiskt och ekologiskt acceptabla. Man kan bland annat inte bevara

björnarnas människoskygghet, begränsa tillväxten av björnstammen (cirka 16 procent/år) eller minska stamtätheten genom att avlägsna enskilda björnar som orsakas skada eller medför en säkerhetsrisk. I förordningspromemorian (2021) konstateras att ministeriet anser det vara viktigt att man i beslutsprövningen av stamvårdande dispenser skulle bättre och smidigare kunna beakta de skador och problem som björnar orsakar. En friare tilldelning medför bland annat flexibilitet för mer ändamålsenligt utnyttjande av samlicenser vid gränserna för olika stamförvaltningsområden. Dessutom ska skadeutvecklingen i olika områden beaktas vid tilldelningen. (Dnr VN/13889/2021.)

Kommunikation som riktas till jägarna kan förmedlas via kommunikationsfunktionerna i tjänsten Oma riista. De kan användas exempelvis för att meddela om hur kvotjakten på björn framskrider eller om inriktning av jakten till bestämda områden. Tjänsten erbjuder nya möjligheter till kommunikation i realtid i vilken information kan förmedlas exakt till björnjägarna i ett bestämt område.

I Finland jagas björn i regel med hjälp av hundar och i sällskap. Det bör fästas uppmärksamhet vid användningen av hund i jakt på björn. Användningen av bra hundar är en förutsättning för en fungerande jakt på björn. Långvarig jakt på björn med hundar och användningen av flera hundar efter varandra kan vara skadligt för den björnindivid som jagas. Jaktledaren ska se till att etiska principer beaktas vid jakt på björn också i fråga om användningen av hundar. I framtiden ska man till exempel i utbildning av jaktledare och anvisningar säkerställa förutsättningarna för användningen av jakthundar är tillräckliga för att genomföra etiskt hållbar jakt på björn. Vid behov beaktas detta genom lagstiftning.

2.3 Acceptans av björnen och förvaltningen av björnstammen

2.3.1 Förebyggande av skador

Åtgärder:

Finlands viltcentral ser till att det finns tillräckligt med skyddsmaterial för att förebygga skador som orsakas av björnar.

Finlands viltcentral ger råd åt biodlare och jordbruksproducenter om att förebygga skador som orsakas av björn. Inriktning av skyddsåtgärderna till de mest potentiella riskområdena ska utvecklas.

Man beaktar internationella erfarenheter (andra länder och Sverige) av att förebygga skador som orsakas av björn och andra stora rovdjur.

Skador som orsakas av björnar gäller i första hand rennäringen, men björnar orsakar även betydande skador på biodlingar. Skador på husdjur som orsakas av björnar drabbar till största delen får och i viss utsträckning kor och hästar. Björnar söndrar även en viss mängd foderbalar. Under 2021 uppgick det beräknade ersättningsbeloppet för renskador som orsakades av björn till 1,5 miljoner euro. Enligt viltskaderegistret uppgick jordbruksskador till cirka 85 000 euro, fårskador till 23 000 euro och skador på biodlingar till 118 000 euro.

Det är Finlands viltcentrals lagstadgade uppgift att främja förebyggandet av skador orsakade av vilt. Skador som orsakas av björnar har i första hand förebyggts med hjälp av elstängsel, eftersom stängsel har visat sig vara effektiva skyddsmedel när de installeras rätt och underhålls regelbundet. Många andra skyddsåtgärder har vid försöksverksamhet visat sig vara lämpade endast för temporärt skydd, främst i akuta skadesituationer. I fråga om renar som betar fritt är det nästan omöjligt att förebygga skador.

Förmedlingen av elstängsel som används för att förebygga skador på biodlingar som orsakas av björnar är ändamålsenlig i det nuvarande förfarandet. Biodlarna kan beställa dem direkt från företag som erbjuder stängselpaket. Beträffande elstängsel som är avsedda för att skydda betesdjur har den så kallade principen om kostnadsmotsvarighet tillämpats redan länge. Detta innebär att Finlands viltcentral överväger separat i respektive fall de kostnader som skyddande av ett mål orsakar staten jämfört med värdet på förmånen som skyddas. Om värdet på det objekt som ska skyddas är mindre än värdet på det stöd som riktas till skydd av det, är det inte motiverat att skydda objektet med offentliga medel. Eftersom genomförandet av åtgärder för att skydda betesdjur kräver även planering i alla objekt, är det nuvarande förfarandet ändamålsenligt.

Arbetsinsatsen vid Finlands viltcentral för att främja förebyggandet av skador som orsakas av vilt har ökat i och med VargLIFE-projektet som har gett resurser till exempel för förebyggande av konflikter och skador som orsakas av vargar. I framtiden ska man säkerställa att motsvarande personresurser är tillgängliga vid Viltcentralen för rådgivning och förebyggande av skador som gäller både vargar och andra stora rovdjur. På nuvarande verksamhetsnivå är det möjligt att sköta förmedlingen av material för förebyggande av björnskador och planera användningen av materialen. Resurserna räcker även till för en viss mängd experiment- och utbildningsverksamhet, övervakning, rådgivning och kommunikation. I fortsättningen bör verksamheten för förebyggande av skador inriktas mer exakt till potentiella skadeområden till exempel med hjälp av riskanalyser som viltförvaltningens mer avancerade datasystem ger bättre möjligheter till än tidigare. Utvecklingen av metoder för

förebyggande av viltskador kräver mer samarbete mellan de skadelidande, forskningsinstituten och universiteten. Det finns även anledning att satsa mer på utbildningsverksamhet, rådgivning och information.

Jord- och skogsbruksministeriet öppnar under 2022 webbplatsen riistavahingot.fi, där det finns information som är tillgänglig för alla om skador som orsakats av stora rovdjur. Uppgifter om skador som orsakas av stora rovdjur uppdateras på webbplatsen och man kan se på kartan var de har skett. Webbplatsen hör till det Viltskadecenter-projekt som ingår i förvaltningsplanen för vargstammen i Finland och vars mål är att inrätta en elektronisk tjänst med samlad information om viltskador. Riistavahingot.fi-webbplatsen kan utvecklas i framtiden bland annat genom att där sammanställa information om olika metoder för att förebygga skador.

Under beredningen av förvaltningsplanen kom det starkt fram att grunderna för beviljande av skaderelaterade dispenser upplevs som orättvisa. Det inträffar till exempel skador på biodlingar i viss utsträckning även på biodlingar som har skyddats med elstängsel på ett ändamålsenligt sätt. Till de viktigaste punkterna i beslutsprövningen gällande skaderelaterad dispens är att finna en annan tillfredsställande lösning i stället för beviljandet av dispens. På en allmän nivå kan det konstateras att i en situation där en björnindivid har lärt sig att passera skyddsmedlen, föreligger det inte något hinder för beviljandet av dispens, om det kan förväntas att den skadegörande individen i framtiden kommer att ge upphov till särskilt betydande skador. Däremot i en situation då skador uppstår på oskyddade biodlingar är en annan tillfredsställande lösning i regel att skydda biodlingarna. Finlands viltcentral gör dock en situationsspecifik bedömning av varje ansökan om dispens och därför är det inte möjligt att dra upp allmänna riktlinjer för beslutsfattandet. Det bör dock noteras att även om förutsättningarna för beviljande av skadebaserad dispens uppfylls, ska bikipornas eller husdjurslägenhetens ägare i egenskap av tillståndssökande dessutom ha jakträtt på det område där björnen avses bli dödad. Ofta är det dock andra än biodlaren eller djurägaren som har jakträtten. Avlägsnandet av skadeindivider kan förutsätta att den skadelidande samarbetar med en person som ansöker om samlicens på jaktföreningens eller jaktföreningarnas vägnar i området. Finlands viltcentral kan inte bevilja jakträtt. Även av denna anledning är det inte möjligt att förvalta björnstammen enbart med enstaka skadebaserade dispenser.

Undantag från året runt-fredningstiden för björn ska följa kraven enligt habitatdirektivet. Avgöranden av förvaltningsdomstolarna drar även upp riktlinjerna för dispensprövning. Dyliga avgöranden beträffande dispenser enligt 41 a § i jaktlagen har gjorts i stor omfattning. Enligt 90 § i jaktlagen har i ärenden som gäller dispens enligt 41 § även mottagaren av dispens och en sådan registrerad lokal eller regional sammanslutning besvärsmottagare vars syfte är att skydda naturen eller miljön. På grund av detta har den som mottar ett avvisande beslut om dispens möjlighet att överklaga beslutet, om mottagaren av

beslut exempelvis upplever att Finlands viltcentralers dispensprövning har stridit mot lagen. Vidare ska Finlands viltcentral enligt 31 § 1 mom. i förvaltningslagen se till att ett ärende utreds tillräckligt och på behörigt sätt genom att skaffa den information och den utredning som behövs för att ärendet ska kunna avgöras. Således ska Finlands viltcentral utreda och bevisa att förutsättningarna för en dispens uppfylls. De förväntade behandlingstiderna för tillståndsansökningar är offentligt framlagda på Finlands viltcentralers webbplats. Den förväntade behandlingstiden av dispenser för däggdjursvilt enligt habitatdirektivet, dvs. så kallade skaderelaterade dispenser är en månad. I behandlingstiderna har beaktats att sökanden i fråga om utredningsbegäran och de som ger utlåtandet i fråga om begäran om utlåtande ska reserveras en skälig tid som i allmänhet är minst två veckor. Om Finlands viltcentral mottar utredningarna och utlåtandena snabbare än begäran, blir det även möjligt att behandla ansökan snabbare. I bästa fall har ansökningar om dispens för skadesituationer behandlats inom 1–3 dagar.

Skador som orsakas av björnar uppstår i första hand på våren och sommaren. Då man granskar viltskaderegistret kan man se att under de fyra senaste åren har exempelvis 19–40 procent av skadorna på biodlingar under hela året uppstått efter att jakttiden har inletts (efter den 20 augusti). I en situation där skador uppstår i ett område där det finns möjlighet att använda stamvårdande dispenser, är det bra om dispensmottagaren styr jakten till ett dylikt område. Jakt överhuvudtaget i ett område där björnar orsakat mycket skador kan eventuellt minska uppkomsten av skador.

Skador på biodlingar

Det finns biodlingar i varje landskap i Finland. Jämfört med de övriga delarna av landet är antalet biodlingar mindre i Norra Finland i Lappland, Kajanaland och Koillismaa. Biodlingar finns tätast i området som utgörs av Birkaland, Egentliga Tavastland, Nyland, Egentliga Finland och Satakunta.

Finlands viltcentral har tillsammans med Finlands Biodlares Förbund utvecklat metoder för att skydda biodlingar. Elstängsel har konstaterats vara en fungerande och kostnadseffektiv metod, även om det orsakar arbete och utgifter för biodlaren. En björn som har fått en elstöt brukar respektera elstängsel och lämnar bikupor i fred. (Finlands viltcentral 2022) Med undantag av Norra Finland finns det egentligen inte områden där risken för skador på biodlingar orsakade av björnar är liten. Av denna orsak finns det orsak att fortsätta med att skydda biodlingar med elstängsel eftersom metoden fungerar väl och är kostnadseffektiv. Vidare bör byggandet av stängsel i fortsättningen styras med hjälp av information och rådgivning till områden som enligt riskanalyser är de mest potentiella skadeområdena. Analyser av denna typ har egentligen inte gjorts tidigare.

Skador på husdjur och renar

Elstängsel som är avsedda att skydda betesdjur behöver på grund av de höga kostnaderna installeras endast sällan endast med tanke på skador som orsakas av björnar. Av husdjuren är särskilt antalet skador på får som orsakas av stora rovdjur stort jämfört med övriga husdjur. Alla stora rovdjur gör skador som riktar sig till får. I syfte att inrikta förebyggande åtgärder så väl som möjligt till potentiella riskområden, bör en riskanalys som omfattar alla stora rovdjur göras i fortsättningen. Av de stora rovdjuren orsakar dock varg och björn betydligt mer skador på husdjur än lodjur och järv.

Skador på renar som orsakas av björnar hänför sig särskilt till renkalvar. Man har försökt förebygga skador genom kalvning i hägn som tillämpas i viss utsträckning runt om i renskötselområdet. Kalvning i hägn löser inte heller problemet med björnars jakt på kalvar, eftersom det har hänt att björnar har fångat renkalvar genast utanför hägnet när renarna har släppts ut från det. Det förekommer även fall där björnen har tagit sig in i hägnaden och dödat både renkor som snart ska kalva och nyfödda kalvar.

Man har inte hittat några särskilt välfungerande metoder för förebyggande av skador på renar. Det huvudsakliga medlet för att minska renskador som orsakas av björn är reglering av björnstammen genom jakt och skadebaserad fångst av björnindivider som upprepade gånger orsakar betydande skador på renar. Om fungerande förebyggande metoder hittas ska de tas i bruk eftersom björnar orsakar omfattande skador på renar. De flesta renskador som orsakas av stora rovdjur orsakas av järv.

Under uppdateringen av förvaltningsplanen och även tidigare har förslag och ställningstaganden gjorts om att tillåta vårjakt på björn. Det finns dock inget behov för detta eftersom de björnar som fälls med stöd av kvotjakten på hösten inriktas väl på de områden där det även förekommer skador på renar som orsakats av björnar. Man bör även beakta att björnjakten i renskötselområdet redan är friare än i de övriga delarna av landet.

Foderbalar

Björnar river plasthöljerna som skyddar balarna och stackarna varvid fodret förstörs. Det finns en stor mängd foderbalar och -stackar och många däggdjur och fåglar söndrar dem. Det är inte särskilt ändamålsenligt att skydda dem med elstängsel, eftersom dessa inte skyddar mot mindre däggdjur och fåglar. Det bästa sättet att förhindra skador på foderbalar som orsakas av björnar är att lagra balarna i lager, vid gårdscentret och intill vägarna.

2.3.2 Ersättning för skador

Åtgärder:

Skador på husdjur, odlingar och biodlingar samt personsador som orsakas av björn ersätts till fullo.

Målet är att betala ersättningar för skador som björnar orsakat på husdjur och biodlingar så fort som möjligt efter att ansökningarna lämnats in, om anslagen tillåter detta.

Bestämmelser om ersättning av skador orsakade av vilt finns i viltskadelagen. I lagen föreskrivs om ersättningsgrunderna och förfarandena som ska tillämpas när medel av anslag som ingår i statsbudgeten beviljas för ersättning av skador som orsakats av vilt och för förebyggande av sådana skador. Genom statsrådets förordning har det utfärdats närmare bestämmelser om grunderna för betalning av ersättningar och förfaranden som ska iaktas i samband med beviljande samt om återkrävande av ersättningar som betalats på omotiverade grunder.

Person-, odlings-, djur-, lösöre- och renskador kan ersättas som skador som orsakas av björn. För att ansöka om ersättning för skador ska anmälningar om skador på odlingar, djur och lösöre som har orsakats av både varg och andra stora rovdjur lämnas in omedelbart till skadeortens landsbygdsnäringsmyndighet som kontrollerar skadorna. I ersättningssystemet betalas ersättningar utifrån verkliga värden och dessa uppdateras kontinuerligt.

Under 2019 ändrades viltskadelagen på så sätt att om ersättningen måste sänkas på grund av renskador, inriktas nedskärningarna på renskador. Från och med början av 2020 har skador på husdjur, som orsakas av stora rovdjur såsom björn, betalats till fullo och genast efter att ansökan om ersättning har godkänts. Skador på odlingar ersätts nästa vår efter att priserna på normalskördar under skadeåret har bekräftats. Renskador ersätts inom ramen för budgeten året efter skadeåret beroende på kalkylmässiga element och på att det kan förekomma en stor variation i fråga om renskador under året. Till renbeteslagen kan på kalkylerade grunder betalas särskild ersättning för försvunna kalvar enligt viltskadelagen. Syftet med ersättning för försvunna kalvar är att ersätta förluster av kalvar till rovdjur under sommaren kalkylmässigt utan att man behöver hitta kalvarna i terrängen. Det är nästan omöjligt att hitta döda kalvar i sommartid eftersom kropparna försvinner snabbt från naturen på grund av rovdjur, asätare och nedbrytare.

Jord- och skogsbruksministeriet och Livsmedelsverket har utvecklat ett elektroniskt system som också kan användas som mobilapplikation för anmälning av skador, dvs. Pesä-ap- pen. Genom applikationen kan renskador inklusive alla uppgifter och koordinater anmä- las genom mobilapplikationen direkt till myndighetssystemet. Detta håller informationen om skador uppdaterad och möjliggör kontroller av renskador i terrängen. Renbeteslags- föreningen uppmuntrar alla renbeteslag att börja använda Pesä-applikationen vid anmäl- ningsförfarandet för renskador som orsakas av stora rovdjur. Applikationen påskyndar och effektiviserar överföringen av skadeuppgifter till myndigheter.

Ersättande av skador orsakade av vilt med statliga medel är en mångfasetterad fråga. Enligt en medborgarenkät som genomfördes under uppdateringen av förvaltningsplanen var det endast 5 procent av respondenterna som ansåg att skador som orsakas av björ- nar inte ska ersättas av statens medel till någon, på något sätt. Våldigt höga ersättnings- nivåer kan å ena sidan göra att motivationen att förebygga skador som orsakas av björnar minskar. Om ersättningsnivåerna för skador som orsakats av björnar är mycket låga, är det å andra sidan möjligt att det upplevs som orättvist, om skador som orsakats av björnar till största delen måste betalas av den skadelidande. För en enskild skadelidande kan skador som orsakats av en björn vara ekonomiskt stora. Dessutom ska man komma ihåg att i sista hand är ersättande av viltskador med statliga medel ett politiskt beslut.

2.3.3 Andra björnrelaterade konflikter samt lockbeten

Åtgärder:

Finlands viltcentral instruerar hur man kan förebygga eventuella gårdsbesök av björnar och hur man kan undvika möten med björn.

Man fortsätter att bedriva forskning om regelbunden utfodring av stora rovdjur, såsom björn, och utreder utfodringens olika effekter.

Jord- och skogsbruksministeriet inleder ett omfattande projekt som utreder effekterna av utfodringsplatser för björnar som används för privat bruk och i turismsyften och utarbetar eventuella anvisningar för användning och inrättande av dem. I projektet utreds även behovet av att reglera björnfotograferingsverksamhet eller användningen av åtlar för utfodring med hjälp av lagstiftning.

Övriga konflikter

Forskning har visat att björnar i Skandinavien (både i Sverige och i Finland) i regel undviker människor. Situationer där björnar är aggressiva är vanligen situationer där man möter en björnhona med ungar, en skadad björn eller om man överraskar björnen vid ett kadaver eller om man har jakthundar med. Sannolikheten att möta en björn är liten i Skandinavien, eftersom björnar förekommer vid rätt små tätheter och deras habitat under dagen vanligen är i tätbevuxna områden där människor vanligen inte vistas. (Moen m.fl. 2012.) Björnen har ett bra hörsel- och luktsinne, och därmed upptäcker den vanligen människan i god tid och lämnar platsen innan den blir upptäckt (Finlands viltcentral 2015).

Björnobservationer är vanligast på våren och i början av sommaren, när det finns endast lite föda i naturen och björnarna rör sig till och med dagtid. Då har björnar även sin brunsttid och björnar som kommer till gårdar eller i närheten av dem är vanligen unga individer eller honor med ungar. Under andra årstider är den mest sannolika orsaken föda som innehåller mycket energi (läs mer i kapitel 2.6. i bakgrundsdelen).

I områden där det förekommer björn finns det också anledning att sköta avfallshanteringen omsorgsfullt, såväl nära stugor som andra byggnader, eftersom lockande lukter attraherar björnar. Den allätande björnen är ett läraktigt djur och kan bli van vid människolukt redan med små åtlar, vilket kan leda till avvikande beteende. Björnar får under inga omständigheter vänjas vid människolukt eller tämjäs. (Finlands viltcentral 2016.) Också i Finland har man observerat det i Nordamerika bekanta fenomenet att björnar söker mat till exempel i sopkärl (Finlands viltcentral 2021). Finlands viltcentral instruerar och ger råd till exempel åt stugägare om hur de ska hantera avfall och undvika möten med björn i skogen.

Det är emellertid allmänt känt att björnar kan vänja sig vid människor. Ett exempel på detta är vissa områden i Nordamerika, där björnar har vant sig vid (*habituate*) friluftsmänniskor och björnskådare, vilket också har orsakat problem. Till exempel blev björnarna i Yellowstone vana vid föda som kom från människor och samtidigt vid människor som tittar på björnar. (se t.ex. Ordiz m.fl. 2019.)

I en artikel (2019) som publicerades i tidningen Nature granskades björnars attacker mot människor på global nivå. I artikeln konstaterades att det globalt har skett en ökning av antalet attacker under de senaste årtiondena. Detta har sannolikt flera förklaringar, såsom att människo- och björnpopulationerna har vuxit. Dessutom deltar allt fler människor i friluftslivsaktiviteter i områden där det finns björnar. Vanliga attacker är situationer där man möter en björnhona med ungar. I Skandinavien sker attackerna ofta i samband med jakt. I Europa skedde allra mest björnattacker i Rumänien (131 attacker och 11 dödliga attacker under 2010–2015). Enligt artikelns statistik uppgick antalet attacker i Finland till 17 under samma tidsperiod. (Bombieri m.fl. 2019.) Senare har 157 personer blivit skadade

och 9 personer har avlidit i Rumänien under 2016–2019 i möten mellan björn/björnar och människa (Ovidiu 2019). I Sverige har man i och med björnstammens tillväxt observerat en ökning av björnattacker. Där har också observerats en minskad acceptans för björnen. (Moen m.fl. 2012.) I Finland har människors rädsla för stora rovdjur ökat enligt den senaste undersökningen (Pellikka m.fl. 2020).

I en rapport (2015) som LCIE lämnade till Europeiska kommissionen beskrivs björnars problematiska beteende, åtgärder för att förebygga problem och olika typer av konfliktsituationer i Europa. Enligt rapporten är "problembjörnar" ofta sådana som antingen har blivit vana vid människor (*habituation*) och/eller har blivit betingade (*conditioned*) på föda som produceras av människan. Uppkomsten av eventuella konflikter kan också påverkas av tidpunkt, tillgången till naturlig föda, växtligheten i omgivningen och eventuella gömställen, ålder, kön och individens reproduktionsstatus, tillgången till föda som produceras av människor, åtgärder för att skydda husdjur och jakt. (Majić Skrbinšek och Krofel, 2015.)

Under uppdateringen och slutförandet av förvaltningsplanen sågs ett behov av att fortsätta med forskning om utfodring av stora rovdjur och i synnerhet björn och å andra sidan om granskning av frågan med en större sammansättning.

Reglering som gäller lockbeten

Med viltvård avses verksamhet som bedrivs i syfte att genom reglering av viltbestånd, genom tryggande eller förbättrande av levnadsförhållandena för vilt eller på något annat sätt öka, bevara eller förbättra viltbeståndet och balansen mellan olika djurbestånd. Att använda utfodring som en metod för viltvård kan särskilt under förhållanden med liten tillgång till föda, såsom under vintern, förbättra djurens kondition och därmed öka deras reproduktionsförmåga. Med utfodring av vilt avses utfodring av djur antingen med naturlig eller annan kompletterande föda såsom hö, spannmål, rotfrukter eller frukt på en viss plats (Dunkley & Cattet 2003, enligt Kauhala 2020).

Det har under de senaste åren blivit vanligare att locka stora rovdjur till vissa platser. En av orsakerna till det är i synnerhet de allt mera avancerade viltkamerorna. Förutom fotografingsplatser för turister finns även mindre utfodringsplatser som upprätthålls av privatpersoner och dit man lockar stora rovdjur till exempel för viltkamerabilder. Lockbeten som har samband med föda placeras ut i såväl yrkes- som hobby syfte bland annat för fotografings- och naturspaningsverksamhet.

Den ständiga kommittén enligt Bernkonventionen har tagit fram en rekommendation gällande konstgjord utfodring som en del av stamförvaltning och fokus i den ligger särskilt på brunbjörn (Nr 198 (2018)). Den ständiga kommittén uttrycker oro bland annat över att utfodring kan ha en negativ inverkan på de vilda djurens förekomst, hälsa och beteende

och att det därmed kan ha icke-önskvärda effekter på skyddade arter och ekosystem. Den ständiga kommittén rekommenderar att parterna bör

1. granska eller undersöka vilka effekter utfodring av stora rovdjur har på ekosystemet och bättre försöka förstå hur det kan påverka andra arter och stora rovdjurs beteende, antal och hälsa
2. på lämpligt sätt reglera praxisen för utfodring av stora rovdjur med beaktande av LCIE:s utlåtande som följer som bilaga till rekommendationen.

För närvarande regleras utfodring av stora rovdjur nationellt bland annat i jaktlagen inom ramen för lagen (se närmare kapitel 2.2.4. Övervakning av jakt). I 33 § 2 mom. 3 punkten i jaktlagen föreskrivs om förbud mot användning av lockbeten som har samband med föda.

På björnfotograferingsplatser som till handelsregistret har uppgett naturfotografering och naturspaning som verksamhetens art tillämpas vad som föreskrivs i konsument säkerhetslagen (920/2011). I 34 a § 4 mom. i jaktlagen föreskrivs att på den plats där ett lockbete som har samband med föda och som anknyter till ovan nämnda företagsverksamhet har placerats ska det finnas uppgifter om vem som svarar för lockbetet, inklusive dennes kontaktuppgifter, och om var det i konsument säkerhetslagen avsedda säkerhetsdokumentet finns till påseende. Anmälan om lockbetet med uppgifter om dess placering ska också lämnas till Finlands viltcentral. Säkerhets- och kemikalieverket (Tukes) övervakar verksamheten i företag som erbjuder åtfotograferingstjänster med tanke på konsument säkerhet. Å andra sidan hör inte andra faror som beror på lockbeten, som till exempel gäller ändringar av djurens beteende, till Säkerhets- och kemikalieverkets befogenhet.

Vid användning av lockbeten ska dessutom iakttas vad som föreskrivs i lagen om animaliska biprodukter (517/2015) och i bestämmelser som har utfärdats med stöd av dem om obearbetade biprodukter vid utfodring av vilda djur samt om avfallshantering. Ovan nämnda författningar innehåller de lättnader i anknytning till det nationella genomförandet av EU:s förordning om animaliska biprodukter och som gäller användning och bortskaffande av biprodukter och därav framställa produkter. EU:s förordning om animaliska biprodukter är uppdelad i två separata delar: den egentliga förordningen om biprodukter (EG) Nr 1069/2009 och genomförandeordningen (EU) 142/2011 som kompletterar den. Dessutom har Livsmedelsverket gett anvisningar om användning av åtlar. Enligt EU:s förordning om animaliska biprodukter är användningen av vissa biprodukter i kategori 2 och 3 i förordningen tillåten för utfodring av vilda djur, om det inte är skadligt för hälsan, förstör miljön eller innebär risk för spridning av djursjukdomar. Av det sistnämnda skälet får inte till exempel matrester användas för utfodring av vilda djur. Älgar som dött vid kollisioner, biprodukter som uppstått vid slakt på hjortdjur, andra kadaver av vilda djur och viltlevande fiskarter omfattas inte av förordningen om animaliska biprodukter och det är därför

tillåtet att använda dem som åtlar, om man inte misstänker att de lider av någon sjukdom som kan överföras till människor eller djur.

Användning av biprodukter som tillhör kategori 2 är förbjuden i kommunområdet i fråga när jakt på björn är tillåten. Efter att tillstånd att fälla björn som beviljats i stamvårdande syften har använts i området, är användningen av biprodukter som tillhör kategori 2 åter tillåten. Den som använder åtlar och tillsynsmyndigheten är skyldiga att följa användningen av dispenser för jakt på brunbjörn i området. Om andra än vilda djur och slaktbiprodukter från sådana används som åtel, ska en anmälan om detta lämnas till registret över åtelplatser innan verksamheten inleds. Anmälan om inledande eller avslutande av verksamheten eller om uppdatering av tidigare lämnade uppgifter kan göras via Livsmedelsverkets elektroniska applikation för djurhållar-, djurhållningsplats- och åtelplatsregistret eller genom inlämning av en ifylld registreringsblankett/blankett för ändring av uppgifter till den kommunala veterinären i det område där åtelplatsen finns. (Livsmedelsverket.) Användningen av åtel förutsätter ett tillstånd från markägaren.

De som framställer och använder animaliska biprodukter för utfodring av vilda djur bär ansvaret för deras kvalitet. I sista hand är det de som ansvarar för att sådant material som kan medföra fara för människors eller djurs hälsa inte blir föda för vilda djur. Det vilar också på deras ansvar att inte kadavren av sådana djur som har behandlats medicinskt används för utfodring om karenstiden inte hunnit gå ut innan djuret dog eller avlivades.

Användningen av åtlar för utfodring av vilda djur regleras också av många andra lagar och förordningar, såsom avfallslagen, miljöskyddslagen och markanvändnings- och bygglagen, och den som använder åtlar förutsätts känna till och iaktta dem. Information om användningen av biprodukter och begränsningar vid utfodring av vilda djur (dvs. användning av åtlar) finns på [Livsmedelsverkets webbplats](#).

Forskning om effekterna av lockbeten

Enligt en främst utländsk litteraturöversikt som handlar om utfodring av vilt har utfodring av vilt betydande effekter på såväl populations- och biosamhällesnivån som på djurindividnivån. Effekterna kan vara gynnsamma och skadliga. Utfodring av vilt kan också vara oavsiktligt såsom till exempel i fall där det även kommer andra djur än det som är föremål för utfodring till utfodringsplatsen eller när djur hittar föda på åkrar, i trädgårdar eller i sophögar. Spridning av sjukdomar och parasiter anses vara den allvarligaste nackdelen med utfodring. (Kauhala 2020).

Enligt Kauhala m.fl. har man inte i Finland undersökt mycket vilka ekologiska effekter utfodring har. Under de senaste åren har det emellertid pågått vid Naturresursinstitutet olika undersökningar som gäller utfodring av vilt såsom till exempel ett forskningsprojekt

som gäller utfodring av klövdjur (2020–2021). Vid Naturresursinstitutet pågår även för närvarande Suurporo-projektet, där man undersöker vilka effekter utfodring av stora rovdjur har på rennäringen i Koillismaa och Kajanaland (Kojola 2021). Det har även kommit ut undersökningar som gäller så kallade åtelfotograferingsplatser.

Enligt litteraturöversikten kan utfodring av björn påverka hur de rör sig, stamtätheten, dygnsaktiviteten och eventuellt vintersömnen. Utfodringens effekter på björnstammar har undersökts utomlands och till exempel i Slovenien korrelerade inte utfodrade björnars tillstånd med populationstätheten, dvs. med hjälp av utfodring undveks en försämring av tillståndet och reproduktionsförmågan då stamtätheten ökade. Den föda som erbjuds björnar (till exempel hundmat) kan emellertid vara olämplig, och det har även observerats att utfodring kan ha negativa effekter på björnarnas hälsa. Att locka björnar med mat kan också leda till fler konflikter mellan människa och björn. Enligt Kauhala vore det bra att närmare undersöka beteendet hos björnar som utfodras regelbundet och dessutom finns det ett behov av forskning om vilka ekologiska effekter rovdjursskådningsturismen har. (Kauhala m.fl. 2020).

Mot bakgrund av nuvarande kunskap har utfodring tills vidare inte orsakat konflikter mellan människa och björn i Finland (Kojola m.fl. 2012b). Numera används som lockmat på fotograferingsplatser i Finland mest hundpellets och fiskrester från laxfabriker, och utfodringsplatsen fylls också på dagligen (Penteriani m.fl. 2021). Även åtlar används till exempel på viltkameraplatser för friluftsmänniskor (se kapitel 3.5. i bakgrundsdel). Även andra stora rovdjur, såsom järvar och vargar, kan besöka björnfotograferingsplatser.

Enligt en undersökning om finländska utfodringsplatser för björn som gavs ut 2021 har den tid under vilken björnfotograferingsplatsen har varit öppen (hur länge björnar har utfodrats) en positiv inverkan på sannolikheten att björnar besöker platsen. Sannolikheten för besök av björnar påverkades även av tidpunkten på dygnet – det är mer sannolikt att björnar besöker platsen på natten. Enligt undersökningen rörde sig björnar som besöker en utfodringsplats i regel kortare sträckor under dagen och långsammare, och deras revir var mindre. Denna inverkan på hur björnarna rör sig kan också avslöja trofasthet till platser med föda som ska locka björnar. Därmed kan föda som ska locka björnar leda till att björnars beteende förändras genom "domesticering". (Penteriani m.fl. 2021.)

Man har även utrett vilka sociala effekter åtelutfodring har och enligt utredningen uppstod de största motstridigheterna på grund av björnar som lockades till en plats med åtlar. Till exempel sågs i renskötselområdet som ett problem att man misstänkte att antalet björnar hade ökat som en följd av åtlar och att de därmed påverkade antalet kalvsador. Invånarna i området kunde även uppleva att björnkoncentrationerna var en säkerhetsrisk. (Pohja-Mykrä m.fl. 2009.) Vidare har åtlar för stora rovdjur upplevts försämra

verksamhetsförutsättningarna för rennäringen, eftersom man på grund av rovdjursrisken förlorar betesmark och skadorna har ökat (Kojola 2021).

2.3.4 Storviltsassistans (SRVA)

Åtgärder:

Finlands viltcentral, polisen och lokala aktörer inom storviltsassistans ingriper effektivt i björnbesök på gårdar. Orsakerna till gårdsbesöken utreds och eventuella kadaver avlägsnas.

Handräckning i frågor som gäller björn utvecklas i samarbete mellan polisen, Finlands viltcentral och jaktvårdsföreningarna.

Polisen bestämmer med stöd av 2 kap. 16 § i polislagen om fördrivning eller avlivande av björnar som har förlorat sin människoskygghet efter prövning av varje enskilt fall.

Polisen meddelar om fördrivnings- och avlivningsoperationer efter prövning av varje enskilt fall enligt riktlinjerna för polisens kommunikationsstrategi.

Vanligen är det unga björnar eller vargar som rör sig nära bebyggelse. Det görs också allt fler gårdsobservationer av järv allteftersom stammen sprider sig söderut. Det är alltid bra att meddela rovdjurskontaktpersonen om gårdsobservationer. Observationer av stora rovdjur hör till myndigheter i första hand om rovdjuret utgör ett hot, en fara eller en allvarlig fara för människans liv och hälsa. (Finlands viltcentral 2021.) Exaktare information om olika typer av observationer av stora rovdjur och anmälning av dem samt möten med stora rovdjur och verksamhetsmodeller finns på såväl Finlands viltcentrals och polisens webbplats och material samt i samlad form på webbplatsen suurpedot.fi.

Enligt 2 kap. 16 § i polislagen har en polisman rätt att ta fast och som en sista utväg avliva ett djur som orsakar fara för människors liv eller hälsa eller betydande skador på egendom eller allvarligt äventyrar trafiken. I riksdagens justitieombudsmans genmäle har konstaterats begränsningar i fråga om polislagens tillämpningsområde. Enligt justitieombudsmannen ska polislagen tillämpas närmast då man måste reagera på ett snabbt eskalerande hot mot människors liv eller hälsa eller risk för betydande skador på egendom, då det inte

finns tid att utreda förutsättningarna för att tillämpa jaktlagen eller jaktförordningen. Ett djur får också avlivas om det skulle innebära uppenbar grymhet mot djuret att hålla det vid liv.

När störande av djur år 2017 lades till som verksamhet som är tillåten med dispens enligt 41 § 2 mom. i jaktlagen (615/1993) fick Finlands viltcentral möjlighet att bevilja dispens för fördrivning. I praktiken kan beslut om fördrivning fattas till exempel i ett glest befolkat område där man kan handla enligt förbehållen i jaktlagen.

De vanligaste konfliktsituationerna och uppgifterna för poliser orsakas av vargar och björnar som rör sig i omedelbar närhet av bebyggelse eller som annars betar sig avvikande samt skadade vildsvin. Polisstyrelsen har bekräftat de instruktioner som uppdaterades i januari 2022 och som gäller polisens befogenheter och verksamhetslinjer i vildsvins- och rovdjursituationer inklusive björn. Polisen har i samarbete med Finlands viltcentral och storviltsassistansen tagit fram verksamhetsmodeller för situationer där stora rovdjur utgör ett hot mot människor.

I situationer där det rovdjur som utgör ett hot mot eller en fara för människan är en björn, ett lodjur eller en järv, handlar man i tillämpliga delar utifrån de riktlinjer som gäller för varg (Polisens instruktioner om verksamhet i situationer som gäller stora rovdjur och vildsvin). I instruktionerna beskrivs sådana situationer och sådant beteende hos vargen utifrån vilka man kan dra slutsatsen att vargen har förlorat sin människoskygghet. Till skillnad från modellen i fråga vidtar man åtgärder för att fördriva björn redan när det görs en björnobesök i en tätort eller nära den eller om en björn besöker en gård med en bebodd fastighet i ett glest befolkat område. I situationer där en björn fördrivs ska man alltid också vara redo att vid behov säkert kunna avliva djuret (nödtillstånd). En sådan situation kan till exempel uppstå om björnen anfaller dem som ska fördriva den eller utomstående.

Storviltsassistansen är frivillig verksamhet som baserar sig på avtal mellan polisen och jaktvårdsföreningarna samt på viltförvaltningslagen. Larmsystemet går igång efter polisens begäran om handräckning. En särskild styrka i organiseringen av storviltsassistansen är att polisen runtom i Finland har möjlighet att begära handräckning av personer som är utbildade för uppgiften. Uppgifter som gäller björnar är krävande, eftersom de sker till största delen under barmarksperioden och skadade björnar kan vara farliga. Uppgifterna kräver alltid många specialkunskaper och -utrustning av utförarna och även speciellt väl lämpade hundar. Uppgifterna kan pågå länge och kräva mycket personal. På grund av detta ska organiseringen av storviltsassistansen granskas särskilt i fråga om björnen på ett sådant sätt att de regionala särdragen beaktas mer än för närvarande.

I Finlands viltcentrals verksamhetsområde i Södra Savolax sköts problemsituationer som gäller björnar på ett sådant sätt att utvalda personer och hundar arbetar inom ett större område än enbart en jaktvårdsförenings område.

Situationer där storviltsassistans har behövts rapporteras i tjänsten Oma riista, vilket har förbättrat möjligheterna att få en helhetsuppfattning av storviltsassistansen. Rapporterna kan också ses i viltskaderegistret. Det här bidrar till att storviltsassistansen och organisationen av den kan utvecklas så att den är så ändamålsenlig som möjligt i olika regioner.

2.3.5 Viltvårdsråd och samarbete med berörda grupper

Åtgärder:

De regionala viltvårdsråden utvärderar årligen efter att ha hört intressentgrupper uppnåendet av målen och åtgärderna enligt björnstammens förvaltningsplan i sin region och bedömer hur systemet för planering av björnbeskattning fungerar.

Riksviltvårdsrådet utvärderar årligen uppnåendet av målen och åtgärderna enligt förvaltningsplanen för björnstammen i hela Finland.

Riksviltvårdsrådet och de regionala viltvårdsråden utvärderades på uppdrag av jord- och skogsbruksministeriet i början av 2016 (opublicerad). Beträffande stora rovdjur var utveckling av samarbetet med berörda grupper en av de viktigaste observationerna. Eftersom majoriteten i råden representerar jägare är det endast genom ett gott samarbete med berörda grupper som det är möjligt att bringa vittomfattande åsikter till beslutsfattarnas och myndigheternas kännedom.

De regionala viltvårdsrådets möten och evenemang för grupper som berörs av stora rovdjur ska vidareutvecklas. I utvärderingen observerades att de bör utvecklas i riktning mot en mer jämlik dialogkultur. Med bred representation av berörda grupper är det lättare att sätta fingret på de lokala och regionala konfliktpunkterna särskilt i rovdjursfrågor. Även i samband med en enkät till berörda grupper som gjordes i anslutning till uppdateringen av förvaltningsplanen observerades att det förekommer stora skillnader mellan de olika regionerna i fråga om samarbetet med berörda grupper.

Det är passande för viltvårdsrådets strategiska roll att de tar ställning till verksamheten vid stamförvaltning av björn under föregående år. Ställningstagandet kan omfatta delområdena i det nuvarande systemet för planering av rovdjursbeskattningen som helhet, varvid det involverar såväl Naturresursinstitutet, jord- och skogsbruksministeriet och Finlands viltcentral inklusive råd och intressentgrupper. I ställningstagandet bör även beaktas hur målen och åtgärderna enligt förvaltningsplanerna för rovdjur har förverkligats i regionen. De regionala viltvårdsråden lämnar sina ställningstaganden till riksviltvårdsrådet så att det kan ge sitt eget ställningstagande före beredningen av förordningarna för följande jaktår. I fråga om björn bör detta ställningstagande i första hand ses genom en viltekonomisk helhetssyn.

Grunden för rådets arbete är viltinformation om området, som till exempel information om rovdjurs- och klövdjursstammar i området. På samma sätt som ovan ska viltvårdsrådets ställningstagande ges utgående från en helhetssyn på viltnäringen med beaktande av viltvårdsrådets strategiska roll och de offentliga förvaltningsuppgifternas oberoende roll när beslut om tillstånd fattas. Det är befogat att ge det regionala viltvårdsrådet en chans att framföra sin syn på behovet att inrikta dispenserna ur den regionala viltnäringens aspekt. Såväl utvärderingen av rovdjurspolitiken och utvärderingen av viltvårdsrådets arbete stöder möjligheten till ett ställningstagande (2016). Det regionala viltvårdsrådet ska lägga fram sin synpunkt och sina åsikter om hur stamförvaltningen och beskattningen av björn har lyckats genom att granska den viltekonomiska helhetsbilden i sitt område och björnens inverkan på denna helhet. Helhetsbilden ska byggas upp i första hand utgående från högklassig viltinformation som viltforskningen tillställer.

2.3.6 Björnen och samhället

Åtgärder:

Naturresursinstitutet deltar i tvärvetenskaplig forskning som gäller stora rovdjur (inklusive björn) och deras samhälleliga dimension.

Naturresursinstitutet utreder ur ett tvärvetenskapligt perspektiv vilka effekter människans verksamhet och till exempel jakt har på björnen och vice versa.

Medborgarna informeras aktivt om forskningsresultaten.

Björnen är Finlands nationaldjur och den har också flera benämningar eller omskrivningar på både finska och svenska. Förutom namnbeståndet syns björnar även i den finländska kulturen såsom i konst, berättelser och i folkminnen. Björnen har, liksom även andra stora rovdjur, en betydande uppgift i ekosystemet och i toppen av det. Stora rovdjur påverkar däggdjursbestånden och till exempel fåglar och mindre rovdjur, som äter kadaver, drar nytta av dem (WWF 2022). För stamförvaltningsplanen för björn (2007) genomfördes en undersökning där man samlade in medborgarnas åsikter. I svaren syntes tydligt att björnen uppskattas som en del av Finlands natur. De som svarade på enkäten ansåg även att det är viktigt att det finns ett fungerande system för ersättning av skador samt att skador förebyggs och att björnarna behåller sin människoskygghet.

Björnen utrotades nästan helt i Finland i slutet av 1800-talet. Det betalades även skottpengar för björn. Med hjälp av planmässig stamförvaltning har stammen återhämtat sig. Björnens utbredning på nytt i nästan hela landet har även orsakat motsättningar. EU:s habitatdirektiv ändrade vår jakt- och naturvårdslagstiftning så att björnen blev en helt skyddad viltart.

Björnen är också fruktad. Enligt en enkät som genomfördes av Naturresursinstitutet under 2020 har rädsla för stora rovdjur blivit vanligare och ökat under de senaste fem åren. 44 procent av finländarna är rädda för björn och andelen är större än till exempel det antal som är rädda för varg. Förutom rädsla kan björnen även orsaka oro över eventuella skador på renar, bin och husdjur.

Björnen är en uppskattad viltart och värdefull och respekterad som byte. Jakt på björn är utmanande och köttet är dyrt. Under jaktsäsongen deltar tusentals jägare i jakt på björn. På statens mark finns det ofta jaktturister från andra orter som deltar i björnjakt.

Naturturism blir allt mer populärt och ger även ekonomiska möjligheter för glest bosatta områden. Dessutom kan turism öka medvetenheten till exempel om naturen och stora rovdjur på den lokala och internationella nivån. (Rigg 2022.) Förutom inhemsk jaktturism omfattas björnen även av så kallad rovdjursturism eller wildlife-turism, vilket innebär rovdjursskådning, observation av björnspar eller fotografering i björnens naturliga miljö. Naturturism som utnyttjas björnar och andra stora rovdjur bör utvecklas så att verksamheten är både socialt och ekologiskt utvecklande (suurpedot.fi).

Ett exempel på turism med anknytning till björnar är fotograferingsplatser där man kan se rovdjur, som har lockats dit med föda, i deras naturliga miljö. Björnskådningsföretagen är rätt små företag. (jfr Rautiainen 2014, Eskelinen 2009.) Naturturismen har emellertid stor ekonomisk betydelse. Den regionala ekonomiska effekten uppskattades till cirka 1,5 miljoner euro och företagen har årligen haft cirka 6 000 kunder (Rautiainen 2014). I Finland erbjuds tjänster för fotografering av rovdjur särskilt i östra och norra Finland och tjänster

erbjuds av cirka 25–30 företag (Säkerhets- och kemikalieverket 2019). Den årliga omsättningen för fotograferings- och rovdjursskådningsturismen uppskattas till cirka 3,2 miljoner euro och sysselsättningskapaciteten är 105 årsverken (Pohja-Mykrä m.fl. 2018). Andelen utländska kunder av alla kunder har ökat och deras andel uppgick enligt den senaste undersökningen till 72 procent (Pohja-Mykrä m.fl. 2018).

Enligt en tillsynsredogörelse som Säkerhets- och kemikalieverket tog fram 2019 är riskerna för kunderna små, när företaget är omsorgsfullt i sin verksamhet. Risker i anknytning till åtelfotograferingstjänster gäller främst områdets människor och hur de kan röra sig i naturen, om rovdjurstätheten och rovdjuren vänjer sig vid människor. Under 2013 gavs ut en guide som samlar god säkerhetspraxis för rovdjursföretag (Kajaanin ammattikorkeakoulu).

Pohja-Mykrä och Kurki (2009) utredde även vilka sociala effekter utfodring med åtel har och vilka motstridigheter den medför, och enligt utredningen uppstod de största motstridigheterna på grund av björnar som lockades till en plats med åtel (läs mer om temat i kapitel 3.5. i bakgrundsdelen).

3 Andra åtgärder

3.1 Internationellt samarbete

Åtgärder:

Jord- och skogsbruksministeriet fortsätter i samarbete med forskningen och viltförvaltningen att ordna regelbundna möten med myndighets-, stamförvaltnings- och forskningsinstanser i Norge och Sverige för att utbyta information och erfarenheter.

Jord- och skogsbruksministeriet utreder möjligheten att tillsammans med de myndigheter som ansvarar för ärenden som gäller stora rovdjur i Sverige och Norge utarbeta ett ramdokument om regelbundet samarbete mellan förvaltning och forskning och om utbyte av information och erfarenheter som gäller björnar.

Jord- och skogsbruksministeriet utreder möjligheten att börja använda gemensamma elektroniska system med Sverige och Norge till exempel för att samla in information om de observationer som allmänheten har gjort.

Jord- och skogsbruksministeriet upprätthåller och knyter även kontakter med andra EU-länder som har en stark björnstim.

Förvaltningen av björnstimmen i Finland har mest gemensamt med förvaltningen av björnstimmen i Sverige och Norge, även om genutbytet mellan den skandinaviska och finsk-ryska björnstimmen är litet (se bakgrundsdelen kapitel 2.8. och om internationellt samarbete kapitlen 2.11. och 2.12.). Finlands björnstim har de genetiskt starkaste förbindelserna med björnstimmen i Ryssland. Samarbetets fokus i frågor som gäller förvaltning av björnstimmen har under de senaste åren särskilt legat på samarbete mellan EU-länder.

Jord- och skogsbruksministeriet har tillsammans med Finlands viltcentral och Naturskoleinstituttet haft regelbundna samarbetsmöten med svenska och norska myndigheter och forskningsorgan som ansvarar för ärenden som gäller stora rovdjur. Vid mötena har

behandlats frågor som gäller stora rovdjur. Jord- och skogsbruksministeriet undertecknade 2020 ett ramdokument om varg med Naturvårdsverket i Sverige och Miljødirektoratet i Norge.

3.2 Återinplanteringar av björnar

Åtgärd:

I Finland genomförs inte återinplantering av björnar.

Det finns inget behov av återinplantering av björnar, eftersom det idag förekommer björnar runtom i Finland. I områden med en glesare stam är björnarna visserligen till största delen unga hanar i vandringsåldern. Nuförtiden är även förekomstområdet för honor i reproduktiv ålder omfattande. Detta möjliggör björnarnas naturliga spridning och att de slår sig ner i nya revir.

3.3 Sjukdomar som björnar sprider

Åtgärder:

Man fortsätter med regelbunden information om vikten av att utföra trikinkontroller av björnkött även i sådana fall då det inte är obligatoriskt.

Information om trikiner och undersökning av trikinsmittor och om undvikande av trikinsmittor ges regelbundet.

Trikiner, dvs. trikinellor, är parasiter som hör till rundmaskarna. De är parasiter hos köttätande däggdjur och de förekommer nästan överallt i världen. En människa får trikinsmitta efter att ha ätit otillräckligt tillagat kött eller en köttprodukt av svin, björn eller något

annat djur och som innehåller trikinlarver med smittförmåga. Efter att ha blivit ätbara frigörs trikinellalarverna i tarmkanalen och utvecklas till vuxna maskar. Larvar som föds av honmaskarna söker sig till en tvärstrimmig muskel där de kapslar in sig. Sjukdomen som trikinellor ger upphov kallas för trikinellos. Trikinellorna sprider sig i naturen när köttätande djur fångar varandra eller äter av kadaver. Trikinellasmitta hos vilda köttätande däggdjur är relativt vanlig i Finland. Lodjur, vargar, mårhundar och rävar har en hög förekomst av parasiten. Nästan hälften av lodjuren är bärare av trikiner, medan de påträffas hos ungefär var tredje varg, mårhund och räv. Hos björnar är trikinellasmitta mindre vanlig: mindre än var tionde björn bär på trikiner. I Finland har trikinellos inte påträffats hos människor på flera decennier. Det senaste trikinellosfallet hos människor inträffade på 1970-talet när smittan hade fåtts från björnkött. (Zoonoscentret 2012.)

Livsmedelsverket rekommenderar att en trikinundersökning görs på trikinutsatta djurarter vid ett laboratorium som har godkänts av Livsmedelsverket även i sådana fall när köttet äts i jägarens eget hushåll (Ohjeistus karhun lihan ja osien myyntiin sekä karhunruhojen käsittelyyn 2021). En trikinundersökning måste göras, om köttet överläts direkt till en privat konsument. På björnkött som ska användas inom allmän förbrukning utförs en trikinundersökning i samband med köttkontrollen. (Livsmedelsverket.) Mer information om trikinundersökning och köttkontroll finns på Livsmedelsverkets webbplats.

Trikinellorna förstörs i samband med upphettning. Sjukdomen kan alltså inte smitta, om man äter tillräckligt tillagat kött, oberoende av om det innehåller larver eller inte. En temperatur om +70°C är tillräcklig för att förstöra trikinellalarverna. Tidigare rekommenderades djupfrysning för att förstöra larver i köttet, men idag vet man att det i Finland förekommer trikinellaarter som tål köldgrader och därför kan djupfrysning inte längre rekommenderas som skydd mot smitta. (Livsmedelsverket 2022.)

Utgående från observationer i praktiken görs en trikinkontroll av björnkött i allmänhet även i de fall när köttet ska användas i jägarens eget hushåll. I övrigt är trikinkontroller av björnkött verksamhet som är reglerad och organiserad i detalj.

3.4 Kommunikation

Åtgärder:

Åtgärder vidtas för att säkerställa att information om stora rovdjur som olika aktörer inom viltkoncernen producerar är aktuell och tillgänglig.

Jord- och skogsbruksministeriet sammankallar ett möte med personer i viltkoncernen som ansvarar för kommunikation om stora rovdjur. De behandlar kommunikation som anknyter till varg och andra stora rovdjur. Kommunikationssamarbetet med berörda grupper utvecklas.

I denna förvaltningsplan har tidigare presenterats många åtgärder för utveckling av kommunikationen gällande björnen. Uppföljningen av björnstammen ska utvecklas och i denna verksamhet utgör utbildnings- och rådgivningstillfällen som riktas till rovdjurskontaktpersonerna en väsentlig del. Många åtgärder med anknytning till information, rådgivning och utbildning riktas även till jägare, skadelidande och övriga berörda grupper.

I punkt 7.2 i förvaltningsplanens bakgrundsdel beskrivs de viktigaste utvecklingsåtgärderna inom kommunikationen om stora rovdjur och centrala kanaler för kommunikation om björn. Målsättningen har varit speciellt att koncentrera den utspridda informationen om stora rovdjur och göra den lättare tillgänglig och öppet publicera information om stora rovdjur, exempelvis bakgrundsmaterialet för bedömningarna av stammarna av stora rovdjur. Information om björnstammens storlek, stambedömningen och reviranvändning finns på webbplatsen luonnonvaratiето.luke.fi vid sidan av andra viltarter. Till exempel kan man se på webbplatsen på en karta björnobservationer som har registrerats av rovdjurskontaktpersoner och andra Tassu-observationer. Allmän information om björnen finns på webbplatsen suurpedot.fi som behandlar nästan alla synvinklar som gäller björn. På webbplatsen riistainfo.fi, som drivs av Finlands viltcentral, finns även annan information och undervisningsmaterial om björnar och andra stora rovdjur.

Kommunikationen om björn sköts av dem som ingår i viltkoncernen: jord- och skogsbruksministeriet, Naturresursinstitutet, Finlands viltcentral, jaktvårdsföreningarna, Forststyrelsen och Livsmedelsverket. Dessutom informerar polisen om björnar och andra stora rovdjur i fråga om sina tjänsteuppdrag. Olika intressentgruppers roll i kommunikationen om björn är viktig.

Samordning av kommunikation som gäller björn och kommunikationssamarbete samt dialog såväl inom viltkoncernen som med olika intressentgrupper kan utvecklas på gemensamma möten för viltkoncernens kommunikatörer.

4 Genomförande av förvaltningsplanen

Åtgärd:

Vid Finlands viltcentral utses en person (förvaltningsplansansvarig) som samordnar och följer upp genomförandet av förvaltningsplanen för björnstammen.

De viktigaste aktörerna med tanke på genomförandet av förvaltningsplanen är jord- och skogsbruksministeriet, Finlands viltcentral och Naturresursinstitutet. Genom att ställa upp resultatmål inverkar jord- och skogsbruksministeriet inverkar på verksamhetsmålen för som de övriga aktörerna i viltkoncernen. Finlands viltcentral ansvarar för samordning och uppföljning av det praktiska genomförandet av förvaltningsplanen. Naturresursinstitutet ansvarar i sin tur för många åtgärder som är av central vikt för förvaltningsplanens genomslagskraft beträffande utveckling av stambedomningen.

Förvaltningsplanen för björnstammen innehåller sammanlagt 56 åtgärder. I praktiken genomförs planen koordinerat av Finlands viltcentral så att man väljer en person som ansvarar för stamförvaltningsplanen för björn. Personen har i uppgift att följa upp och främja genomförandet av åtgärderna. Största delen av åtgärderna kan genomföras i princip genom att bearbeta de existerande verksamhetssätten.

Man ska emellertid observera att man inte kan främja alla åtgärder enbart genom samarbete, utan att uppfyllandet av målsättningarna för stamförvaltningsplanen för björn även förutsätter beslut om resurser. Vid fördelningen av resurser kan utnyttjas projektspecifik resultatstyrning eller möjligheten att finansiera projekt som hänför sig till genomförandet av förvaltningsplanen till exempel med separat finansiering.

KÄLLOR

- Bombieri, G., Naves, J., Penteriani, V. et al. Brown bear attacks on humans: a worldwide perspective. *Sci Rep* 9, 8573 (2019). <https://doi.org/10.1038/s41598-019-44341-w>
- Danilov, P., Panchenko, D., Bljudnik, L., Fyodorov, F. & Tirronen, K. 2014: Forest reindeer in Russian Karelia. Karelia ENPI CBC-skogsrenworkshop. Kuhmo 15.09.2014.
- Elfström, M., Stoen, O.-G., Zedrosser, A. & Swenson, J. E. 2014: Ultimate and proximate mechanisms underlying the occurrence of bears close to human settlements: review and management implications. – *Mammal Review* 44: 5–12.
- Eskelinen, P. 2009: Karhut elinkeinona – millaisia ovat katselupalveluja tarjoavat yritykset? Riista- ja kalatalous – *Selvityksiä* 15/2009. 15 s.
- Forsman, L., Wikman, M., Härkönen, S. & Eskelinen, P. 2010: Riistatalouden vapaaehtoistyö. Riista- ja kalatalous – *Selvityksiä* 10/2010. 42 s.
- Heikkinen, S., Kojola, I. & Mäntyniemi, S. 2022. Karhukanta Suomessa 2021. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 32/2022. Naturresursinstitutet. Helsingfors. 16 s.
- Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (red.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Miljöministeriet & Finlands miljöcentral. Helsingfors. 704 s.
- Jord- och skogsbruksministeriet 2007: Förvaltningsplan för Finlands björnstim. Jord- och skogsbruksministeriets publikationer 2/2007.
- Jord- och skogsbruksministeriet 2015: Förvaltningsplan för vargstammen i Finland. Jord- och skogsbruksministeriets publikationer 4/2015
- Jord- och skogsbruksministeriet 2019: Förvaltningsplan för vargstammen i Finland. Jord- och skogsbruksministeriets publikationer 24/2019
- Kauhala, K. & Isomursu, M. 2020. Riistaruoikinnan ekologiset vaikutukset – kirjallisuuskatsaus. *Suomen riista* 66: 7–20 (2020).
- Kindberg, J., Ericsson, G. & Swenson, J. E. 2009: Monitoring rare or elusive large mammals using effort-corrected voluntary observers. – *Biological Conservation* 142: 159–165.
- Kindberg, J., Swenson, J. E., Ericsson, G., Bellemain, E., Miquel, C. & Taberlet, P. 2011: Estimating population size and trends of the Swedish brown bear *Ursus arctos* population. – *Wildlife Biology* 17(2): 114–123.
- Kojola, I. & Heikkinen, S. 2015: Karhuja Venäjältä. – *Metsästäjä* 64 (4): 50–51.
- Kojola, I. & Heikkinen, S. 2012b: Problem bears in Finland in relation to bear feeding for tourism and the density of bears and humans. – *Wildlife Biology* 18: 258–263.
- Kojola, I. 2012: Bear-Finland. I Kaczensky, P., Chapron, G., Arx, M., Huber, D., Andrén, H. & Linnell, J. (red.): Status, management and distribution of large carnivores – bear, lynx, wolf & wolverine – in Europe.
- Kojola, I. 2021. Tutkimus suurpetojen ruokinnan vaikutuksista porotalouteen. *Pomies* 4/2021.
- Kopatz, A., Kleven, O., Kojola, I., Aspi, J., Norman, A. J., Spong, G., Gyllenstrand, N., Dalén L., Fløystad, I., Hagen, S.B., Kindberg, J., Flagstad, O., Flagstad, Ø. 2021: Restoration of transborder connectivity for Fennoscandian brown bears (*Ursus arctos*). – *Biological Conservation* 253: 108936.
- Linnell J., V. Salvatori & L. Boitani (2008). Guidelines for population level management plans for large carnivores in Europe. A Large Carnivore Initiative for Europe report prepared for the European Commission (contract 070501/2005/424162/MAR/B2). Hämtad 21.6.2022 från https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/guidelines_for_population_level_management.pdf
- Liukko, U.-M., Henttonen, H., Hanski, I. K., Kauhala, K., Kojola, I., Kyheröinen, E.-M. & Pitkänen, J. 2016: Suomen nisäkkäiden uhanalaisuus 2015 – The 2015 Red List of Finnish Mammal Species. Miljöministeriet & Finlands miljöcentral. 34 s.
- Majić Škrbinšek, A. & Krofel, M. (2015). Defining, preventing, and reacting to problem bear behaviour in Europe (pp. 1–56). Brussels: European Commission.
- Moen, G.K., Støen, O.-G., Sahlén, V. & Swenson, J.E. (2012) Behaviour of solitary adult Scandinavian brown bears (*Ursus arctos*) when approached by humans on foot. *PLoS ONE*, 7, e31699.

- Moen, G.K., Ordiz, A., Kindberg, J., Swenson, J.E., Sundell, J. & Stoen, O-G. 2019, ' Behavioral reactions of brown bears to approaching humans in Fennoscandia ', *Écoscience*, vol. 26, no. 1, pp. 23–33. <https://doi.org/10.1080/11956860.2018.1513387>
- Ordiz, A., Moen, G.K., Sæbø, S., Stenset, N., Swenson, J.E. & Stoen, O-G. (2019) "Habituation, sensitization, or consistent behavioral responses? Brown bear responses after repeated approaches by humans on foot." *Biological Conservation* 232(1):228–237. DOI:10.1016/j.biocon.2019.01.016
- Ordiz, A., O-G. Stoen, S. Sæbø, J. Kindberg, M. Delibes, and J. E. Swenson. 2012. Do bears know they are being hunted? *Biological Conservation* 152:21–28.
- Ordiz, Andrés, et al. "Lasting Behavioural Responses of Brown Bears to Experimental Encounters with Humans." *Journal of Applied Ecology*, vol. 50, no. 2, 2013, pp. 306–14, <https://www.jstor.org/stable/24031461>. Accessed 2 May 2022.
- Ovidiu, I. (Universitet i Braşov) E-postmeddelande 11.12.2019.
- Paasivaara, A. 2016: Minne menet metsäpeura. Sammanfattning av föredrag. Viltdagarna 2016. Tammerfors.
- Paasivaara, A. E-postmeddelande 1.7.2022.
- Panchenko, D.V. 2010: Assessment of the Current Status of Ungulate Populations in Karelia. Dynamics of Game Animals Populations in Northern Europe. The Vth International Symposium, September 1–5, 2010.
- Pellikka, J., Juutinen, A. & Eskelinen, P. 2016: Riistatalouden hyvinvointivaikutukset. Esiselvitys. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 22/2016, Naturresursinstitutet.
- Pellikka, J. & Hiedanpää, J. 2020. Kansalaisten susisuhde. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 56/2020. Naturresursinstitutet. Helsingfors. 30 s.
- Penteriani, V., Lamamy, C., Kojola, I., Heikkinen, S., Bombieri, G. & Delgado, M. 2021: Does artificial feeding affect large carnivore behaviours? The case study of brown bears in a hunted and tourist exploited subpopulation. – *Biological Conservation* 254: 108949.
- Pohja-Mykrä, M. & Kurki, S. 2009: Suurpetojen haaskaruokinnan yhteiskunnallisen kestävyvyyden haasteet. Ruralia-institutet, Helsingfors universitet.
- Pohja-Mykrä, M. & Kurki, S. 2014: Kansallisen suurpetopolitiikan kehittämisarviointi. Raportteja 114, Ruralia-institutet, Helsingfors universitet.
- Pohja-Mykrä, M., Matilainen, A., Kujala, S., Hakala, O., Harvio, V. & Kurki, S. 2018. Företagsverksamhet inom vilt och fiske – aktuell status och utvecklingsförutsättningar. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 40/2018. Statsrådets kansli, 24.5.2018.
- Pulliainen, E. 1983: Karhuekspansio idästä. – *Suomen Riista* 30: 71–78.
- Pulliainen, E. 1990: Recolonization of Finland by brown bear in the end of 1970s and 1980s. – *Aquilo, Series Zoologica* 27: 21–25.
- Rassi, P., Hyvärinen, E., Juslen, A. & Mannerkoski, I. 2010: Suomen lajien uhanalaisuus. Punainen kirja 2010. Miljöministeriet & Finlands miljöcentral. Helsingfors.
- Rautiainen, L. 2014: Suurpetoturismi Suomessa. Sammanfattning av föredrag. Viltdagarna 2014. Vanda.
- Rigg, Robin. 2022, feb 17. Artificial feeding and wildlife tourism. Slovak Wildlife Society. Version 1.1. Hämtad 21.6.2022, från <https://www.eurolargecarnivores.eu/en/sops>.
- Schregel, J., Eiken, H. G., Grondahl, F. A., Hailer, F., Aspi, J., Kojola, I., Tirronen, K., Danilov, P., Rykov, A., Poroshin, E., Janke, A., Swenson, J. E. & Hagen, S. B. 2015: Y chromosome haplotype distribution of brown bears (*Ursus arctos*) in Northern Europe provides insight into population history and recovery. – *Molecular Ecology* 24: 6041–6060.
- Steyaert, S. M. J. G., Leclerc, M., Pelletier, F., Kindberg, J., Brunberg, S., Swenson, J. E. & Zedrosser, A. 2016: Human shields mediate sexual conflict in a top predator. – *Proceedings Royal Society London B*. DOI: 10.1098/rspb.2016.0906
- Swenson, J. 1999. Does hunting affect the behaviour of brown bears in Eurasia? *Ursus*, 11: 157–162.
- Swenson, J.E., Gerstl, N., Dahle, B. & Zedrosser, A. 2000: Action Plan for the conservation of the Brown Bear (*Ursus arctos*) in Europe. Nature and environment, No. 114. Council of Europe Publishin, 2000.
- Swenson, J. E., Taberlet, M. & Bellemain, E. 2011: Genetics and conservation of European brown bears *Ursus arctos*. – *Mammal Review* 41: 87–98.
- Swenson, J. E. 2012: Bear-Sweden. I Kaczensky, P., Chapron, G., Arx, M., Huber, D., Andrén, H. & Linnell, J. (red.): Status, management and distribution of large carnivores – bear, lynx, wolf & wolverine – in Europe.
- Tikkunen, Mari (red.). 2021. Handbok för rovdjurskontaktpersoner. Finlands viltcentral. Hämtad 5.7.2022, från https://riista.fi/wp-content/uploads/2021/03/handbok_for_rovdjurskontaktpersoner_web_26.2.2021.pdf

- Wittmer, H. U., Sinclair, A. R. E. & McLellan, B. N. 2005: The role of predation in the decline and extirpation of woodland caribou populations. – *Oecologia* 144: 257–267.
- Wittmer, H.U., Serrouya, R., Elbroch, M. & Marshall, A. J. 2013: Conservation strategies for species affected by apparent competition. – *Conservation Biology*. Volume 27. No 2: 254–260.
- Zedrosser, A. & Swenson, J. E. 2005: Do brown bear litter sizes reported by the public reflect litter sizes obtained by scientific methods? – *Wildlife Society Bulletin* 33:1352–1356.
- Zoonoscentret 2012: Zoonoosit Suomessa 2000–2010. ISBN: 978-952-225-118-3 (pdf) 2:a reviderade upplagan. Helsingfors.

Internetkällor

- Finlands viltcentral 2015: Tiedätkö, miten toimit, jos kohtaat karhun? Publicerad 21.7.2015. Tillgänglig: https://riista.fi/tiedatko-miten-toimit-jos-kohtaat-karhun/?doing_wp_cron=1657089111.0782599449157714843750 Hämtad 5.7.2022.
- Finlands viltcentral 2016. Gör inte björnen tam genom att mata. Publicerad 12.5.2016. Tillgänglig: <https://riista.fi/sv/gor-inte-bjornen-tam-genom-att-mata/> Hämtad 21.6.2022.
- Finlands viltcentral 2020. Björnjakten startar. Publicerad 19.8.2020. Tillgänglig: <https://riista.fi/sv/bjornjakten-startar-2/> Hämtad 21.6.2022.
- Finlands viltcentral 2022: Elstängsel skyddar biodlingar mot björnar. Publicerad 11.4.2022. Tillgänglig: <https://riista.fi/sv/elstangsel-skyddar-biodlingar-mot-bjornar-3/>. Hämtad 4.7.2022.
- Finlands viltcentral: Uppföljning av stora rovdjur. Tillgänglig: <https://riista.fi/sv/vilthushallning/viltstammarna/uppfoljning-av-viltstammarna/uppfoljning-av-stora-rovdjur/>. Hämtad 4.7.2022.
- Livsmedelsverket, trikinellor. Tillgänglig: <https://www.ruokavirasto.fi/sv/odlare/djurhallning/djurhalsa-och-sjukdomar/djursjukdomar/gemensamma-sjukdomar-for-flera-arter/trikiner/> Hämtad 21.6.2022.
- Miljöförvaltningens gemensamma webbtjänst. 2014. Finlands rapporter till EU-kommissionen om genomförandet av habitatdirektivet perioderna 2001–2006 och 2007–2012. Tillgänglig: <http://www.ymparisto.fi/luontodirektiivinlajiraportit> Hämtad 21.6.2022.
- Naturresursinstitutet 2022a. Suomen karhukannan kasvu on taittunut. Publicerad 8.4.2022. Tillgänglig: <https://www.luke.fi/fi/seurannat/karhukannan-seuranta/suomen-karhukannan-kasvu-on-taittunut>. Hämtad 4.7.2022.
- Naturresursinstitutet 2022b. Suomenselan metsäpeurakanta vakaa. Publicerad 23.3.2022. Tillgänglig: <https://www.epressi.com/tiedotteet/ymparisto-ja-luonto/suomenselan-metsapeurakanta-vakaa.html>. Hämtad 4.7.2022.
- Rapport från kommissionen till rådet och Europaparlamentet. 2015. Tillståndet för naturen i Europeiska unionen. Rapport om tillstånd och trender för naturtyper och arter som omfattas av fågel- och habitatdirektiven under perioden 2007–2012 i enlighet med kraven i artikel 17 i habitatdirektivet och artikel 12 i fågeldirektivet. Bryssel 20.5.2015 COM(2015) 219 final. Tillgänglig: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0219&from=fi> Hämtad 21.6.2022.
- Ruokaviraston ohjeet sivuotteiden käytöstä luonnonvaraisten eläinten ruokinnassa eli haaskakäyttö. Tillgänglig: <https://www.ruokavirasto.fi/viljelijat/elaintenpito/kuolleet-elaimet/haaskakaytto/> Hämtad 4.7.2022.
- Suurpedot.fi. Rovdjursturism i Finland och i världen. Tillgänglig: <https://www.suurpedot.fi/sv/de-stora-rovdjuren-och-vi/samhallet/rovdjursturism.html>. Hämtad 4.7.2022.
- Säkerhets- och kemikalieverket. Tjänster inom rovdjursfotografering med hjälp av åtel kan orsaka fara i närmiljön. Publicerad 17.10.2019. Tillgänglig: <https://tukes.fi/sv/-/suurpetojen-haaskakuvauspalveluis-ta-voi-aiheutua-vaaraa-lahiymparistoon> Hämtad 21.6.2022.
- Turvasatanen 2012: Näkökulmia turvallisuuden huomioimiseen ammattimaisessa wildlife-matkailussa. Pdf tillgänglig: <https://www.businessfinland.fi/4accdb/globalassets/finnish-customers/02-build-your-network/visit-finland/julkaisut/of-turvasatanen.pdf> Kajaanin ammattikorkeakoulu. Outdoors Finland. Hämtad 21.6.2022.
- WWF. Karhu. Tillgänglig: <https://wwf.fi/elainlajit/karhu/> Hämtad 21.6.2022.

Internationell rätt

Bernkonventionen om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga livsmiljöer. OJ, Nr L 38, 10.2.1982, s. 3–32.

Direktiv 92/43/EEG: Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter i Europeiska unionen. Europeiska unionens officiella tidning 22.7.92.

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1069/2009 av den 21 oktober 2009 om hälsobestämmelser för animaliska biprodukter och därav framställda produkter som inte är avsedda att användas som livsmedel och om upphävande av förordning (EG) nr 1774/2002 (förordning om animaliska biprodukter)

Mål C-342/05. Rättsfallssamlingen 2007 I-04713. Tillgänglig: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=fi&num=C-342/05> Hämtad 5.7.2022

Mål C-674/17. Publicerad i den elektroniska rättsfallssamlingen oktober 2019.

Nationella lagar och förordningar samt motiveringar och promemorior till dem samt föreskrifter, anvisningar, brev och utlåtanden

Directorate General Environment, European Commission. 1.7.2008. Note to the Guidelines for Population Level Management Plans for Large Carnivores. Tillgänglig: http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/guidelines_for_population_level_management_ec_note.pdf. Hämtad 21.6.2022

HFD 2014:125. Tillgänglig: <https://finlex.fi/sv/oikeus/kho/vuosikirjat/2014/201402390> Hämtad 27.9.2021.

Jaktlagen (615/1993).

Lag om animaliska biprodukter (517/2015)

Lag om jaktvårdsavgift och jaktlicensavgift (616/1993)

Polislagen (872/2011).

Polisstyrelsens anvisning (10.1.2022) Polisens verksamhet i situationer som gäller stora rovdjur och vildsvin. POL-2020-6759.

Promemoria om jord- och skogsbruksministeriets förordning om jakt på brunbjörn som sker med stöd av dispens och en regional kvot under jaktåret 2013–2014, Dnr 1311/13/2013, 4.7.2013.

Promemoria om jord- och skogsbruksministeriets förordning om jakt på brunbjörn som sker med stöd av dispens och en regional kvot under jaktåret 2021–2022, Dnr VN/13889/2021, 12.7.2021.

Recommendation No. 198 (2018) on the use of artificial feeding as a management tool of large carnivore populations and their prey, with a particular emphasis on the brown bear. Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, Standing Committee.

Recommendation No. 74 (1999) on the conservation of large carnivores. Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, Standing Committee.

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 33 § i jaktlagen RP 312/2014 rd.

Ruokaviraston ohje 5807/04.02.00.01/2020/4 luonnonvaraisen riistan lihan käsittely ja lihan toimittaminen myyntiin, tagen i bruk 1.9.2020

Statsrådets förordning om dispens enligt jaktlagen (452/2013).

Viltförvaltningslagen (158/2011).

Viltskadelagen (105/2009).

Jord- och skogsbruksministeriet

Regeringsgatan 3 A , Helsingfors
PB 30, 00023 Statsrådet

mmm.fi

ISBN: 978-952-366-384-8 PDF

ISSN: 1797-397X PDF